Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Szleng és a Cosmopolitan

Záródolgozat

Katona Csilla III. magyar

Témavezető: Dr. Kis Tamás

Debrecen, 2010

Tartalomjegyzék

Előszó

I. A szlengről, definiálásáról és fajtáiról

I. 1. Mi a szleng?

I. 1. 1. Mi az **argó**?
I. 1. 2. Mi a **zsargon**?
I. 1. 3. Mi a **jassznyelv**?
I. 1. 4. Mi az **ifjúsági nyelv**, a **nagyvárosi nyelv** és a **pesti nyelv**?

I. 2. A szleng meghatározásának problémái

I. 3. A szleng fogalmáról

I. 4. A szleng típusai

I. 5. A szleng és használói

II. Szleng a sajtónyelvében

II. 1. A szleng megítélése a sajtóban

II. 2. A Cosmopolitan nyelvének kevertsége

III. A szótár

III. 1. Szerkezet és tartalom

III. 2. Szótár

III. 3. Szleng a Cosmopolitanban

III. 3. I. Szóalkotási jelenségek
III. 3. I. 1. Külső szóalkotás
III. 3. I. 1. 1. Idegen szók átvétele
III. 3. I. 1. 2. Nyelvjárási szavak átvétele
III. 3. I. 1. 3. Köznyelvi szók átvétele
III. 3. I. 1. 4. Tolvajnyelvi átvételek
III. 3. I. 2. Jelentésbeli szóalkotás
III. 3. I. 2. 1. Névadás
III. 3. I. 2. 2. Névátvitel
III. 3. I. 2. 2. 1. Hasonlósági névátvitel
III. 3. I. 2. 3. Összetett jelentésváltozás
III. 3. I. 3. Alaki szóalkotás
III. 3. I. 3. 1. Szóösszetétel

III. 3. I. 3. 1. 1. Szerves összetételek
III. 3. I. 3. 1. 1. 1. Alárendelő összetételek
III. 3. I. 3. 2. Szóképzés
III. 3. I. 3. 2. 1. Névszóképzés
III. 3. I. 3. 2. 2. Igeképzés
III. 3. I. 4. A szóalkotás ritkább módjai
III. 3. I. 4. 1. Szócsonkítás
III. 3. I. 4. 2. Elvonás
III. 3. I. 5. A fogalom, vagy cselekvés megnevezése szószerkezettel
III. 3. I. 6. Összegzés

III. 3. 2. Tematikus rendszerezés

III. 3. 2. 1. Emberi tulajdonságokat kifejező szavak
III. 3. 2. 2. Nem emberekre vonatkozó minősítő szavak, kifejezések, szavak
III. 3. 2. 3. Tárgyak, eszközök nevei
III. 3. 2. 4. Szexualitással kapcsolatos szavak, kifejezések
III. 3. 2. 5. Technikai vívmányokhoz, kommunikációs technikákhoz, modern életmódhoz kapcsolódó szavak, kifejezések
III. 3. 2. 6. Összegzés

Utószó

Bibliográfia

Előszó

A nyelv születésének, működésének és így létrehozott formáinak közös oka van, csoportok létrehozása, összetartása és a csoporton kívüliek távoltartása. Nincs ez másként a szlenggel sem. Szleng azóta létezik, mióta az emberek csoportokban élnek és kommunikálnak egymással.

Érdeklődésemet az keltette fel, hogy ha egy ilyen régi és általános jelenségről van szó, akkor miért nem foglalkoznak vele a nyelvészek eleget? Miért ilyen kevés a használható szakirodalom? Érdeklődni kezdtem a szleng meghatározási nehézségei iránt, a használói kör iránt, és a típusai iránt.

Elsőként tisztázni próbálom a szleng fogalmi meghatározásának legkevésbé sem egyértelmű helyzetet. Hangsúlyozom, korántsem a meghatározás a célom, csak vizsgálódásom keretéül kívánok valamiféle rendszert adni.

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy jelen lehet-e a szleng egy sajtótermékben, s ha igen, hogyan milyen formában? Tipologizálható-e az így létrehozott nyelvi anyag? Felosztható-e kategóriákra, mind szóalkotástanilag, mind tematikailag?

Munkám folyamán a teljességre nem törekedhetek, a magyar sajtónyelv töredékét tekintem át. Messzemenő következtetéseket ezért nem kívánok és nem is vonhatok le. Azonban bizonyos jelenségeket megpróbálok megfigyelni.

I. A szlengről, definiálásáról és fajtáiról

I. 1. Mi a szleng?

A szleng definíciójának rövid, egymondatos megfogalmazására sokan tettek már kísérletet. Általánosan elmondhatjuk, hogy nincs olyan szlenggel foglalkozó munka, amelyik ne ezzel a kérdésfelvetéssel indulna. Ez természetesen érthető, hiszen egy jelenségről csak akkor beszélhetünk, ha definiáljuk azt. A definíciónak, pedig rövidnek, tömörnek, lehetőleg egymondatosnak kell lennie. Ez a szleng esetében mindmáig sikertelen volt. Ennek okáról a későbbiekben bővebbek szólok majd.

Minthogy definícióval nem szolgálhatok, megpróbálom összegyűjteni, hogy ki miként vélekedik a szlengről, megpróbálom felsorolni a szlengre jellemző jegyeket, s így valamelyest definíciószerű komplex meghatározást adni az alfejezet címeként felvetett kérdésre.

A szlenget gyakran azonosítják olyan megnevezésekkel, mint *argó, zsargon, jassznyelv*, *ifjúsági nyelv, nagyvárosi nyelv, pesti nyelv* stb. A szleng szó nem vagy, csak alig használatos a magyar nyelvészeti szakirodalomban. A Magyar Nyelvőr és a Magyar Nyelv című folyóiratok 1980 előtt megjelent számaiban egyetlen olyan munkát sem találunk, melynek címében a *szleng* (vagy eredeti angol helyesírással a *slang* szó szerepelne)[1] (PÉTER 1980: 273). PÉTER megkérdőjelezi e jelölések pontosságát, sőt félrevezetőnek tartja őket.

[1] Ezeknek az adatoknak személyesen nem néztem utána, PÉTER MIHÁLY munkájára hagyatkozva emeltem be dolgozatomba.

Nézzük át, mit is jelentenek valójában a fent említett, a szleng szinonimájaként használt terminusok.

I. 1. 1. Mi az argó?

VARSÁNYI GYÖRGY 1988-ban megjelent munkájában az ÉKSz. rövid, lényegre törő, egymondatos meghatározását idézi az argóról; „alvilági elemek (titkos) csoportnyelve, tolvajnyelv" (VARSÁNYI 1988: 136). SZILÁGYI N. SÁNDOR meghatározás szerint: „a tolvajok, zsebmetszők, kasszafúrók, betörők, hasonszőrűek éltették amíg, és ahol az **alvilági élet** virágzott. (…) célja a titokzatosság. A bűnözők azért beszélnek így, hogy a beavatatlanok ne értsék. A sajátos szókincsen kívül a tolvajnyelvi szövegeket az **igénytelen nyelvhasználat,** a **durva, vaskos kifejezések**, gyalázkodások gyakorisága jellemzi." (SZILÁGYI N. 1999: 11). Az argó beszélőinek titokzatosságra való törekvése miatt főként a társadalomtól való elkülönülés jellemző erre a nyelvhasználatra.

Mi okból használják sokan az *argó* megnevezést a szlengre? „Kezdetben szlengen azt a lumprétegek által használt vulgáris és titkos tolvajnyelvet értették, amelynek megfejtével próbálták meg hatékonyabban felvenni s harcot a bűnözők ellen." (TENDER 1997: 92).[2] A két terminus egymástól eltérő jelentéssel bír, de az ellentéten kívül hasonlóság is húzódik a két jelenség természetében. Ez, pedig a csoportos használat, mindkettő erősíti bizonyos csoportok egymáshoz tartozását és a többi csoporttól való elkülönülését. Azonban, „ha az *argó* szót továbbra is 'tolvajnyelv' értelemben kívánjuk használni, akkor a szlenget nem tekinthetjük argónak, hiszen beszélőinek tömege nem csupa elvetemült gonosztevőből áll össze" (uo.)[3].

I. 1. 2. Mi a zsargon?

A zsargon meghatározásához ismét SZILÁGYI N. SÁNDOR gondolatait idézem, mert úgy vélem keresve sem találhatnánk alaposabbat és részletesebbet. „**A zsargon sajátos beszédmód** (volt), amelyet régen minden »jó házból való« úrigyerek mint társadalmi osztálya — a »felső tízezer« — sajátos megkülönböztető jegyét ismert meg: az előlelőség illemkódexe azt is előírta, hogy a jól nevelt úriember (és úrhölgy) nem beszélhet olyan közönségesen, mint a piaci kofa, hanem finoman kell kifejeznie magát. Így alakult ki a zsargon, mely nemcsak az alsóbb néprétegektől való **elkülönülést, hanem használóinak együvétartozását is kifejezte**, ezért igyekezett annyira az úrhatnám kispolgárság is eltanulni. Jellemző volt rá az idegen szavak hivalkodó használata: a szalonbeli fiatalember *snájdig* volt, meg *hercig* (nem ám *jóvágású* vagy *csinos*!), a hölgyek pedig *charmante*-ok, és a fejfájástól sohasem szenvedtek: mindig csak a *migrén*-től, lehetőleg raccsolt *r*-rel ejtve." (i. m. 12.)

„A zsargon irtózott a vulgáris szavaktól, (…) ezek helyett gyakran élt a **finomkodó kényeskedő körülírások**kal. Fontos kelléke volt még az affektált, modoros **hanghordozás** és az **idegenes kiejtés**." (uo.). „Manapság *szakmai*

[2] Bár TÕNU TENDER ebben a munkájában az észt szlenget vizsgálja, mégis fontosnak tartottam általánosan, a szlengről alkotott megállapításait dolgozatomban közölni.

[3] „Ezt állítani ugyanolyan tévedés volna, mint az, hogy mindenki csavargó, aki farmernadrágot visel. (Minthogy a farmernadrág és a szleng használata nagyon gyakran együtt jár, ezt a beszédmódot akár farmernyelvnek is lehetne hívni.)" (i. m. 12.)

zsargon-ról is hallani elehet, ezen általában a szakmai és tudományos szövegek sajátos szókincsét értik. Ezt azonban nem jó *zsargon*-nak nevezni, hiszen a sajátos tárgy megkívánja az ilyen szavak használatát, márpedig a *zsargon* szó inkább rosszalló, mintsem dicsérő minősítés. Meg kell azonban mondanunk, hogy a szakmai szövegek is egyfajta zsargonná válhatnak: mégpedig akkor, ha a szerző nem azért használ lépten-nyomon szakkifejezéseket (lehetőleg idegen eredetűeket), mert a tárgy ezt elkerülhetetlenné teszi, hanem azért, hogy a kívülállók előtt minél nagyobb bámulatot keltsen az ő nagy bölcsessége." (i. m. 11.)

PÉTER MIHÁLY 1999-es munkájában a zsargont, mint gyűjtőnevet értelmezi, mely magában foglalja az egyes szakmai, foglalkozási, illetve közös tevékenységi körű (sport, hobbi stb.) csoportokra jellemző beszédmódot (elsősorban szóhasználatát), amely főként a csoporton belüli nem-hivatalos kommunikációt szolgálja, s ugyanakkor az adott csoporthoz való tartozást fejezi ki. Különbséget tesz egyes foglalkozási ágak szakzsargonja és szakmai nyelve között. „A szakmai nyelv az adott szakterület hivatalos nyelvhasználata; szavai a terminusok szintjén, vagyis egyértelműen és érzelmi-értékelő színezettől mentesen jelölik denotátumaikat.[4] …a szakzsargon elemeit expresszivitásuk, érzelmi-értékelő színezetük különbözteti meg a hivatalos szakmai nyelv szavaitól és kifejezéseitől." (PÉTER 1999: 27.) Egyetértek PÉTER-rel, mikor azt írja; „Ebben a vonatkozásában ez a zsargon közel áll a szlenghez, amelytől használatának erős szakmai korlátozottsága különbözteti meg."(uo.) Továbbá elkülöníti még a társadalmi rétegek informális nyelvhasználatát, a társadalmi zsargont. „A szakzsargontól a társadalmi zsargonokat az különbözteti meg, hogy az összetartozás mozzanata előbbieknél a közös foglalkozás vagy tevékenység ismérvén, utóbbiaknál az azonos vagy hasonló társadalmi státuszon alapul."(uo.) A fenti idézeteket összegezve elmondhatjuk, hogy a közös pont a szleng és a zsargon között a csoporthoz tartozás erősítése. A zsargon beszélőjének célja, hogy megerősítse a közösséghez való kötődését, ez a szlengre is jellemző.

I. 1. 3. Mi a **jassznyelv**?

PÉTER MIHÁLY röviden így jellemzi a jassznyelvet: „a jassznyelv közeli szinonimája az argó-nak: alvilági vagy csibésznyelvet jelent."(PÉTER 1980: 273.) SZILÁGYI N. SÁNDOR így ír a jassznyelvről; a szlenget „egyes szakmunkák az argóhoz sorolják, mások jassznyelvként emlegetik, s így lényegében szintén argónak tartják, hiszen a kiveszőben levő jassz szó jelentése ' a (nagy)városi alvilághoz tartozó fiatalember'". Következtetésképpen ugyanazt mondhatjuk el, mint az argó esetében; nem szerencsés a szlenget *jassz* terminussal illetni, sem eredeti (mára kiveszőben levő) jelentésében, sem pedig 'argó' jelentésben. Mert nem minden szlengben beszélő ember tartozik az alvilághoz.

I. 1. 4. Mi az **ifjúsági nyelv**, a **nagyvárosi nyelv** és a **pesti nyelv**?

A nagyvárosi nyelv, pesti nyelv jelölések megmagyarázására PÉTER MIHÁLY maga is idézeteket alkalmaz. Ezeket most én is beemelem a dolgozatomba:

[4] Itt példaként említi PÉTER a katonai szaknyelvben használt *harckocsi* szót, melynek a köznyelvben a *tank* szó, a katonai zsargonban, pedig a *csörömp*.

„[5] Diákság és munkás ifjúság, város és falu fiatalsága majdnem egyformán beszél: egy széles körű, szinte általános egységesülés tanúi vagyunk.” (PÉTER 1980: 274.)

„Nemcsak a bűnözők, jasszok, huligánok beszélik, és nem is mind jassz vagy huligán, akinek nyelvébe többé vagy kevésbé behatolt… a fővárosból szétsugárzik vidékre…” [6](uo.)

„…a ma beszélt argó elemei túlnyomó részt [sic!] magyarok, mert a faluból a fővárosba áramlott fiatalok jóvoltából a népnyelvből táplálkozik”[7] (uo.) Gyakran a szleng egyik fő tulajdonságaként említik, hogy városban jobban jelen van, mint falun. Ennek ellenére nem helyes sem az ifjúsági terminus, sem a nagyvárosi nyelv, sem a pesti nyelv megnevezés. (Amennyiben eredeti jelentésükben használjuk ezeket.) Mert nem minden szlenghasználó fiatal, városi vagy éppen budapesti.[8]

A szleng terminológiai problémájának vizsgálatának összegzéséül elmondhatjuk, hogy „a szlengdefiníciók egy része szociologizál, vagyis bizonyos többé-kevésbe zárt csoportok nyelvével azonosítja a szlenget, más része pedig pszichologizál, vagyis a szlenget olyan nyelvnek tartja, amelyet az egyén a csoportba való tartozás kifejezése céljából használ. Ezek a meghatározási kísérletek mind jogosak, de egyenként véve mind csak részigazságokra mutatnak rá, és nem tartalmazzák a szlenggel kapcsolatos összes fontos jellemzőt. A szleng sokkal összetettebb jelenség annál, minthogy egyetlen tulajdonsággal meghatározható legyen.” (KÖVECSES ZOLTÁN 1997: 7–8.) [9]

Mint azt a bevezetőben ígértem, szólok a szlengre vonatkozó rövid, egymondatos definíció meghatározásának problémáiról.

---

[5] PÉTER MIHÁLY ezt a gondolatot KOVALOVSZKY MIKLÓS (1963): Az ifjúság nyelvéről. *Valóság*, 6/5:67. , munkájából idézi.

[6] KARINTHY FERENC (1964): *Nyelvelés*. Budapest, Gondolat Kiadó. 8. , idézi PÉTER MIHÁLY a gondolatot.

[7] PÉTER MIHÁLY ezt idézi: KOLOZSVÁRI GRANDPIERRE EMIL (1976): *Négy-öt magyar összehajol* Budapest, Magvető Kiadó. 45.; munkájából.

[8] Sokkal inkább helyes ezeknek a használata, ha mint nyelvváltozatot megjelölő szavakként tekintünk rájuk.

A nagyvárosi nyelv, az ifjúsági nyelv és a pesti nyelv inkább gyűjtőfogalomként lenne helyes meglátásom szerint, mert pl. tartalmazhatja a debreceni rock zenészek szlengjét, vagy akár a debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola szlengjét , vagy a pesti autószerelők szlengjét. stb.

PÉTER MIHÁLY így összegzi a szleng terminológiai problémájának vizsgálatát: „ Bízvást állíthatjuk tehát, hogy aki az értekezleten kiborul a nagyfőnök süket dumájától, aki egész vasárnap a járgányt bütyköli, akiben felmegy a pumpa, mert átverték a közértben, aki rákapcsol a melóra, hogy több legyen a steksze és valami oltári szerelést vehessen magának, az nem mind szükségképpen tolvaj, jassz, pesti vagy akár —fiatal.”

[9] Bár KÖVECSES ZOLTÁN általam felhasznált munkájában az amerikai szlenget vizsgálja, fontosnak tartottam a tanulmányának általában a szlenggel kapcsolatos megállapításait felhasználni munkám során.

I. 2. A szleng meghatározásának problémái

„Mindenki felismeri a szlengszavakat, de senki sem tudja pontosan meghatározni, hogy mi a szleng. Mindenki tud példát mondani a szlengre, de meghatározásaink mégis nagymértékben eltérnek egymástól." [10](uo.) Ez már szinte nyelvészeti közhellyé vált. Ennek a jelenségnek az okát PÉTER a nyelv dinamikus természetében keresi. „A nyelv dinamikus, nyitott, labilis egyensúlyú rendszer, amelyben minden mozgásban van; a nyelvi rendszer olyan egyenlőtlen sűrűségű tér, amely a »centrum–periféria–átmenet« elve alapján van strukturálva, vagyis amelyben az egyes entitásokat és kategóriákat nem merev falak választják el egymástól, hanem közbülső, olykor diffúz kategóriák alkotják közöttük az átmenetet. A szleng meghatározásának nehézségei szintúgy elsősorban e jelenség dinamikus természetéből fakadnak. A szleng nemcsak időben változik, mégpedig viszonylag igen gyorsan, hanem más-más helyet foglal el az egyes nemzeti nyelvközösségek nyelvhasználati változatainak rendszerében, s ez az egyes nemzeti szlengek összetételében és funkcióiban is tükröződik. " (PÉTER 1999: 26.)

ANNA-BRITA STENSTRÖM így fogalmaz a szleng dinamizmusát illetően: „A szleng híres arról, hogy nehéz definiálni. E tény okozza azt is, hogy folyton változik azon szavak és kifejezések köre, amelyeket az irodalom a szlenghez sorol." (STENSTRÖM 1999: 90.)

Meglátásom szerint a szlengre úgy kell tekintenünk, mint egy folyton változásban lévő rendszer által folyton mozgó jelenségre. Melynek nincs nyugvó pontja, éppen ezért felesleges is definíciót alkotnunk.(Feltéve, he definíción a hagyományos értelemben vett rövid, egymondatos, állandó meghatározást értjük, mely független a nyelvi változástól, nincs rá hatással a nyelv dinamizmusa.) Az a definíció, amit ma alkotnánk bizonyos szókészletet, bizonyos használói környezetet figyelembe véve, rövid időn belül valószínűleg nem állná meg a helyét. Ennek okát a nyelv dinamikus természetében látom jómagam is, valamint az ebből eredő szlengre ható dinamizmusban, mely kétségte-

---

[10] PÉTER MIHÁLY 1999-ben megjelent munkájában (PÉTER 1999: 25.) módosítja valamelyest ezt a megállapítást: „ »**Mindenki ismeri, de senki sem tudja meghatározni.**« Ezt a megállapítást, amellyel a szakirodalomban lépten-nyomon találkozhatunk, így módosítanám: mindenki ismeri, és mindenki másként határozza meg." Továbbá a stílus, a szó és a mondat fogalmának meghatározatlanságához hasonlítja a szleng definíciójának megalkothatatlanságát. „Annak idején egy egész könyv született a stílus fogalmának meghatározatlanságáról: szerzője, miután sorra elemezte különböző tudományágak stílus-fogalmát és meggyőződött azok inkompatíbilis voltáról, arra a következtetésre jutott, hogy a stílus szükségtelen fogalom, amelynek létezése empirikusan nem bizonyítható és logikailag sem levezethető." (PÉTER MIHÁLY a fenti elméletet innen idézi; BENNISON GRAY (1969): *Style. The Problem and Its Solution* [*A stílus. A probléma és megoldása*]. The Hague—Paris, Mouton.) (PÉTER 1999:25.) „Könyv született a mondat meghatározásának problémájáról is. JOHN RIES »*Was ist ein Satz?*« c. munkájának (Prága, 1931) függelékében a mondat másfélszáz meghatározását gyűjtötte egybe. Az önálló szó létezését—noha arról már a kisgyermeknek is van intuitív ismerete—olyan kiváló nyelvészek vonták kétségbe, mnt BALLY, BRUNEAU, VENDRYES; alighanem SCSERBÁnak volt igaza, aki úgy vélte, hogy a szónak nincs általános érvényű meghatározása, azt az egyes nyelvek vonatkozásában különféleképpen kell meghatározni. (PÉTER idézi; L.V. SCSERBA (1947[1945]) *A nyelvtudomány időszerű problémái*.) (PÉTER 1999:26.)

lenül megmutatkozik a szókészlet folytonos változásában. S mivel definíciót nem alkothatunk, meg kell próbálnunk körülírni magát a jelenséget a leginkább jellemző tulajdonságokkal.

I. 3. A szleng fogalmáról[11]

„Ma még egyetlen magyar szlenggel foglalkozó munka sem teheti meg, hogy ne próbálja meg definiálni a szlenget vagy legalábbis körülírni vizsgálatának tárgyát, ugyanis nem rendelkezünk olyan általánosan elfogadott, a szleng főbb tulajdonságait összefoglaló meghatározással, melynek alapján biztosra vehetnénk, hogy az olvasó és a szerző ugyanazt fogja érteni a szlengen." (Kis 1997: 239.) Írja Kis Tamás munkájában. Ennek szellemében záródolgozatom sem nélkülözheti ezt a lépést. Munkám soron következő fejezetében Kis Tamás 1997-ben megjelent tanulmányát használtam fel. Kutatásaim során nem találtam ennél összefogóbb erejű és a szlengről komplexebben gondolkozó munkát. Kis Tamás a szleng működésének egyik alapvető tényére tapint rá, mikor kijelenti, hogy; „A szleng születésével és működésével kapcsolatosan nagyon fontos leszögezni, hogy ez elsősorban (szociál)pszichológiai és nem nyelvészeti probléma. (…) Olyannyira, hogy leginkább annak a véleménynek kell igazat adnunk, mely szerint a szleng esetében a nyelvi anyag csupán járulékos kutatási téma." (Kis 1997: 240.) Ez talán első olvasásra paradoxonnak tűnhet, hiszen, miért foglalkozik a nyelvészet a szlenggel, ha nyelvi anyagként csak járulékos téma? De ezt feloldhatjuk abban az esetben, ha más aspektusból közelítünk a szlenghez, mint a korábbi szakirodalmak. Ahogyan ezt olvashatjuk Kis munkájában is; „A szlenget nyelvi jelenségként sokkal tágabban kell értelmeznünk, mint eddig a magyar szakirodalomban szokásos volt. Véleményem szerint elkerülhetetlen, hogy a szleng meghatározásakor szakítsunk a magyar nyelvészetben napjainkra kialakult (javarészt a tolvajnyelvi vizsgálatok eredményeit felhasználó ifjúsági nyelvi kutatásokban kikristályosodott) nézettel, mely szerint a szlenget a fiatalok elkülönülési szándéka, a kamaszkor lélektani sajátosságai, esetleg a nyelvi relaxálás hozza létre. Nem érthetünk egyet azzal az inkább csak a szleng egyik rétegére érvényes, Bárczi Gézától eredő vélekedéssel sem, mely szerint a szleng (Bárczinál *argot* néven) nem más, mint a köznyelvnek a tolvajnyelvvel átitatott alsó rétege."[12] Ennek oka, pedig a szleng univerzális jellegéből fakad. „A szleng ugyanis nem egyszerűen egy bizonyos civilizációs szintre eljutott népesség vagy szociális csoport nyelvváltozata, a modern kor egyfajta városi népnyelve, hanem ennél térben és időben egyaránt jóval elterjedtebb jelenség, mi több: a szleng nyelvi univerzálé. Létrejöttének egyik alapvető, talán legfontosabb feltétele egy olyan beszélőközösség, amelynek tagjai napi intenzív beszédkapcsolatban állnak egymással. Ha ez az intenzív beszédkapcsolat megvan, akkor a nyelvben feltűnnek a szlengjelenségek. Minél intenzívebb a beszélőközösség tagjainak (beszéd)kapcsolata, annál gyakoribbak a szlengjelenségek a beszédben. Ennek megfelelően a szleng

[11] Kis Tamás munkájában ugyanezt a fejezet címet használja. (Kis 1997: 239.)

[12] Kis ezt Bárczi Géza (1932): *A „pesti nyelv"*. (A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 29. sz.) Budapest., művéből idézi a 2–3. oldalakról.

minden beszélt nyelvnek minden korszakában jelen van." (Kis 1997: 241.) Úgy gondolom, hogy ebben a kijelentésben rejlik igazán a szleng létrejöttének és használatnak oka. Melyet csak úgy vizsgálhatunk, ha a beszélő közösséget vizsgáljuk. A csoport társas közege és a csoportban belül élők nyelvi érintkezése szükségszerűen magában hordozza, hogy a beszélők között valamiféle összetartó eszköz kialakuljon. A nyelv, pedig társas tulajdonságai miatt erre a legalkalmasabb. Így tulajdonképpen mondhatjuk, hogy a szleng, mint a csoporton belüli összetartó, és ugyanakkor a többi csoporttól elkülönítő erő, a nyelv társas tulajdonsága miatt alakul ki, mindig csoporton belül. És ahogyan a fenti idézetben olvasható, szlengről azóta beszélhetünk, amióta az emberek csoportokban élnek és beszéddel kommunikálnak egymással. Néhány adat található a régiségből; „a szanszkrit nyelvben is voltak szlengszavak és hogy az újlatin nyelveknek a vulgáris latinból magyarázott szavai mögött gyakran szintén a ma szlengnek nevezett jelenséget sejthetjük: *equus* 'ló' ~ *caballus* 'gebe' >> francia *cheval,* spanyol *caballo,* olasz *cavallo* 'ló'; latin *follis* 'bőrzsák, fújtató' - 'balga, esztelen, bolond' >> francia *fou* 'bolond'." (Kis 1997: 241.) Ezek az adatok ékes bizonyítékai annak, hogy a szleng régen is megtalálható volt az emberek nyelvében.

Gyakran állítják, hogy a szleng egyfajta csoportnyelv, mely főként a városban jelenik meg, és csak szókincsében mutat eltérést a városi köznyelvhez képest. Kis azonban cáfolja ezt a kijelentést; „nem lehet egyetérteni azzal az általános felfogással, mely szerint a szleng köznyelvi jelenségként értékelhető csoportnyelv, egyfajta városi népnyelv, mely a köznyelvtől csak szókincsében és frazeológiájában tér el. A szlengnek ugyanis nem lényegesek a köznyelvi vagy éppenséggel nyelvjárási vonásai, hiszen pusztán arról van szó, hogy a szleng(ek) használatához — mivel a csoportnyelvek vitathatatlanul nyelvi részrendszerek — a beszélő hétköznapi társalgásának nyelvére mint hordozóra van szükség. Ez a társalgási nyelv — a csoportnyelvekhez való viszonyában nevezhetnénk talán bázisnyelvnek — lehet a köznyelv vagy egy nyelvjárás is." (Kis 1997: 242.) Ezt a bázisnyelvet jómagam egyfajta alapnyelvként kívánom értelmezni, melyre héjszerűen rakódik rá a szleng. S, ha azt veszem alapul, hogy egy beszélőnek több nyelvváltozata is lehet, attól függően, hogy milyen környezetben használja nyelvét, úgy gondolom, kijelenthetem, hogy egy beszélőnek több bázisnyelve is lehet.

Kis Tamás tanulmányában egy igen fontos kérdést vet fel a továbbiakban. „Bonyolítja a szleng meghatározását, hogy szlengen két egymással szorosan összefüggő, de a leírás szempontjából élesen elkülönítendő, ám eddig el nem határolt nyelvi jelenséget értenek. A szleng egyrészt szó- és kifejezéskészlet, másrészt pedig egy sajátos nyelvhasználati-stilisztikai forma."(Kis 1997: 244.) A szleng szó- és kifejezéskészletként való megközelítése a magyar szakirodalomban sem újkeletű, hiszen kezdetben csakis kizárólag ekként tekintettek rá. Ahogyan stilisztikai szempontú megközelítése sem, bár magyar nyelvű munkákban ezzel nem, vagy csak elvétve találkozhatunk. A külföldi szakirodalomban viszont vannak hagyományai. „Az angol nyelvű munkák egy része a szlenget elsősorban stiláris nyelvi rétegnek tekinti. Andersson és Trudgill például, fenntartva ugyan, hogy

meghatározásuk relatív, a stilisztikailag semleges nyelvhasználati szint alatti stílust tekintik szlengnek." (KIS 1997: 244.)[13] „SIMO HÄMÄLÄINEN olyan különleges stílusfajtának tartja a szlenget, amely tudatosan használ a köznyelvtől idegen, a köznyelvben elfogadhatatlannak tartott kifejezéseket — megfelelő beszédhelyzetben, megfelelő hangulat esetén. A tudatosság mozzanatát annyira fontosnak véli HÄMÄLÄINEN, hogy ez alapján különbözteti meg a szlenget a népnyelvtől: a nép nyelvének természetes velejárói a szólások és a képes beszéd, míg szlengről akkor beszélhetünk, ha a művelt beszélő szándékosan választ az egyezményes köznyelvbe nem tartozó szót vagy mondást."(uo.)[14] KISHEZ hasonlóan vitathatónak tartom ezeket a kijelentéseket, és maradéktalanul egyetértek az általa LIELI MARIANNtól kölcsönzött gondolattal, mely a következő. „… szleng, ha stílusjelenségnek tekintjük — mondja LIELI MARIANN —, nem köthető egy bizonyos stílusárnyalathoz, mint ahogyan korábban tették, amikor is kizárólag alantas stílusként, az utca nyelveként értékelték. Változatos stílusértékű elemeket tartalmaz, és mivel beszélt nyelvi jelenség, leginkább a szabad, kötetlen stílus jellemzi. Ezért is nehéz elhatárolni egyfelől a fesztelen hétköznapi nyelvtől, másfelől a népies kifejezésmódtól. A stiláris változatosság abban is megnyilvánul, hogy egy adott szó stílusértéke is változik a különböző beszédhelyzetekben. Nem mindegy például, hogy szó szerinti vagy metaforikus jelentésben használunk egy szót."[15] KIS TAMÁS BAHTYIN terminusát átvéve a beszéd egyik műfajának tartja a szlenget. „Ez a három mozzanat, tehát a tematikus tartalom, a stílus és a kompozíció, a megnyilatkozás *egészében* elválaszthatatlanul összefonódik, és az adott kommunikációs közeg sajátosságai egyenlő mértékben határozzák meg mind a hármat. Természetesen minden megnyilatkozás egyéni megnyilatkozás, ugyanakkor azonban a nyelvhasználat minden szférájában kialakulnak a reá jellemző *viszonylag állandó megnyilatkozástípusok,* amelyeket a továbbiakban a *beszéd műfajainak* fogunk nevezni."[16] A szleng tehát jóval több, mint egy olyan stilisztikai jelenség, mely a stílusárnyalatok alapján megragadható és meghatározható lenne.

Szintén BAHTYIN megállapítása mutat rá arra a tényre, hogy a szleng jóval többet jelent, mint egy szótárazható lexikális rögzültségű rendszer. „A beszédműfaj nem a nyelvnek, hanem jellegzetesen a megnyilatkozásnak a formája, e műfaji mivoltában hordoz bizonyos tipikus, az adott műfajra jellemző expressziót is. A szó a beszédműfaj elemeként bizonyos jellegzetes expresszív értelmet kap. (…) Ettől alakulnak ki azok a tipikus expresszív jelentéselemek, amik mintegy rárétegződnek a szavakra. (…) A beszédműfajok szerfölött al-

[13] A kijelentés forrása; ANDERSSON, LARS–TRUDGILL, PETER (1990): *Bad Language* [Rossz nyelv]. London. 69.

[14] KIS ezt a gondolatot; HÄMÄLÄINEN, SIMO (1946): Suomalaisesta sotilasslangista [A finn katonai szlengről]. *Virittäjä,* 256–7.; munkájából veszi, én pedig KIS TAMÁS munkájából emeltem be dolgozatomba.

[15] Az idézet forrása: LIELI MARIANN (1996): *Szóalkotásmódok a finn szlengben.* (Szakdolgozat). Debrecen.

[16] Az idézet Bahtyintól származik, pontos helye; BAHTYIN, MIHAIL (1988): A beszéd műfajai. In: *Tanulmányok az irodalomtudomány köréből.* Szerk. KANYÓ ZOLTÁN és SÍKLAKI ISTVÁN. Budapest. 246.

kalmasak rá, hogy a szavak jelentésének hangsúlyait megváltoztassák (…). Az ilyen tipikus (műfaji) expresszivitást fölfoghatjuk úgy, mint a szó afféle »stiláris holdudvarát«, de ez a »holdudvar« sosem a szóból mint nyelvi egységből sugárzik ki, hanem fényét attól a műfajtól kapja, amelyikben az adott szó általában elő szokott fordulni, vagyis a szó fényköre voltaképpen a műfaji egészből sugárzik szét."(Kis 1997: 246)[17]

Kis Tamás szavaival összegezve tehát elmondhatjuk, hogy „a szleng elsődlegesen beszédműfaj, és csak másodlagosan, a szavakban rögzült »szlengség« révén — annak következtében, hogy bizonyos szavak tipikusan csak ebben a beszédműfajban, a szlengben használatosak — válik szótárazható lexikális kategóriává." (Kis 1997: 246.)

I. 4. A szleng típusai

Mindenféle csoportosítás előtt le kell szögeznünk, hogy „A szleng rendkívül sokrétű nyelvi jelenség. (…) megállapíthatjuk, hogy — egyes korábbi vélekedésekkel szemben — a szleng nem tekinthető homogén nyelvváltozatnak, még ha az egyes kisebb szlengeket fontosabb tulajdonságaik alapján nagyobb típusokba szokás is sorolni." (Kis 1997: 247.)

A szleng elterjedtsége alapján létezik már csoportosítás, general és special slang néven a széles és a szűk körben elterjedt szlengeket különböztetik meg. (uo.) [18] Ez a kettős tagoltság reálisan létezőnek tekinthető ugyan, de úgy gondolom, követhetőbb az a megközelítés, melyet Kis Tamás alkalmaz, amely „a szlengszavak kialakulását és egyre szélesebb társadalmi rétegekben való elterjedését tartja szem előtt."(uo.) Kis az elkülönítés, véleményem szerint, legfontosabb kritériumát nevezi meg, mikor az absztrakció foka szerint különít el szinteket. Ugyanis, „a valóságban a szleng mindig a kiscsoportokban születik és működik, csak a nyelvész absztrahál bizonyos közös tulajdonságok alapján szlengtípusokat." (Kis 1997: 248.) Az általa megalkotott kategóriák:

1. „A kiscsoport-szlengek a beszélőközösségek valóságosan létező szlengjei. Ezek nyelvi anyaga az adott kiscsoport tagjai számára a csoport jellegéből következően fontos reáliák megnevezésére vagy újranevezésére szolgál. Maga a megnevezett dolog, cselekvés, tulajdonság stb. a csoporton kívüliek számára lehet ismert vagy lehet ismeretlen. (…)a beszélő számára nincs külön közszleng és szakszleng, ezek az absztrahált típusok a beszédben elkülönülten soha nem jelennek meg." [19] (Kis 1997: 248.)

---

[17] Kis Tamás idézi Bahtyint; Bahtyin, Mihail (1988): A beszéd műfajai. In: *Tanulmányok az irodalomtudomány köréből.* Szerk. Kanyó Zoltán és Síklaki István. Budapest. 269.

[18] Forrásai Kis Tamás munkájában; Berrey, Lester V.–Melvin van den Bark (1954): *The American Thesaurus of Slang* [Az amerikai szleng tezaurusza]. Második kiadás. London–Toronto–Wellington–Sydney. 013. és Szudzilovszkij 1973 = Судзиловский: *Слэнг — что это такое? Английская просторечная военная лексика. Англо–русскуй словарь военного сленга.* Москва. 11.

[19] E tényező belátásával lehetségessé vált a tolvajnyelv helyes értelmezése, mely a tolvajnyelv összetettsége miatt mindeddig nem volt kivitelezhető. „A tolvajnyelvet akkor értelmezzük helyesen, ha lexikális oldalról közelítve egyrészt egy leginkább a közszlengre hasonlító általánosan ismert fogalmakat megnevező szóréteget, másrészt pedig egy bűnözőélettel kapcsolatos szakszlenget látunk benne. (…)Más oldalról, a működése felől a

2 „A n a g y c s o p o r t - s z l e n g e k[20] olyan kiscsoportok, beszélőközösségek szlengjéből absztrahálódnak, amelyek valamiben azonosak, és azonosságuk miatt egymással lazább vagy szorosabb kapcsolatba kerülhetnek oly módon, hogy tagjaik között átfedés vagy érintkezés alakul ki. Az egyes beszélők közvetítik a kiscsoportok szlengjét a másik beszélőközösségbe, és ezáltal egyféle kiegyenlítő szerepet játszanak. A kiscsoportok közötti azonosság alapvetően kétféle lehet: területi és szakmai. Ennek megfelelően a nagycsoport-szlengeknek két nagyobb fajtáját különböztethetjük meg: a helyi szlengeket és a szakszlengeket." (Kis 1997: 250.) Úgy látom, hogy a szleng természetéből fakadó dinamizmus egyik kiváló megjelenése rejlik itt. A kiscsoportok szlengjének közvetítése során a folyamatos nyelvi érintkezést a dinamizmus teszi lehetővé.

Kis Tamás tehát elkülöníti a helyi és a szakszlengeket. Érdemes megvizsgálni mit ért egyik, és mit a másik kategória alatt.

„— A h e l y i s z l e n g e k e n a területileg szerveződő nagycsoport-szlengeket (egy falu, város, városrész, iskola szlengjét) érthetjük. Erre a szlengtípusra jellemző, hogy szókincse szakmától független, a kiscsoport-szlengek általános szókincséből származik.

— A s z a k s z l e n g e k érdeklődési, foglalkozási alapon elkülönülő csoportokra (katonai, diák, tolvaj, labdarúgó, narkós stb.) jellemzők. Szókincsük a szakmától függő, az azonos szakmához tartozó kiscsoport szlengjének speciális szókincséből származik." (uo.)

Természetesen, mivel a szlengre a legkevésbé sem illik a homogén jelző, és beszélői sem egymástól elszigeteltek, ezért „a valóságban ezek a tiszta típusok gyakran keveredve jelennek meg, sokkal inkább léteznek helyi szakszlengek (a debreceni katonai szleng, a szegedi Csillag-börtön szlengje, a sárbogárdi diáknyelv stb.), mintsem „a" magyar tolvajnyelv vagy »a« magyarországi kábítószer-élvezők szlengje." (uo.)

3. Az absztrakció felső szintjén, pedig a közszleng áll. „A helyi és a szakszlengek széles körben elterjedt szavai alkotják a k ö z s z l e n g e t. Ez a nyelvközösség számára közös szlengtípus a helytől és szakmától függetlenül ismert szlengszavak csoportját takarja. Viszonya a helyi és a szakszlengekhez olyan, mint a köznyelv viszonya a nyelvjárásokhoz és a szaknyelvekhez."(Kis 1997: 251.)

Azonban rendkívül fontos hangsúlyozni, hogy ezek a kategóriák csak az absztrakció szintjén tekinthetők létezőnek. A valós nyelvhasználatot vizsgálva azt tapasztalhatjuk, hogy csakis kizárólag kiscsoport-szlengek léteznek, és egy-

---

tolvajnyelvet mint b e s z é d m ű f a j t olyan szlengként határozhatjuk meg, amely a szokásos szlengfunkcióin túl a kívülállók kizárása céljából gyakran titkosnyelvként (tulajdonképpen zsargonként is működik. Sokszínűsége ellenére a tolvajnyelv — elsősorban beszédműfaji jellemzői miatt a szlengen belül pedig leginkább mint szakszlenget határozhatjuk meg." (Kis 1997: 249.)

[20] „A társadalmi nagycsoportot az alábbi főbb tulajdonságok jellemzik: 1. tagjaik egy vagy több közös ismérvvel rendelkeznek, 2. van úgynevezett »mi« tudatuk, 3. önálló arculatuk van, többé-kevésbé meghatározott célokkal, 4. az össztársadalom önálló egységeként számba vehetők, 5. *tagjai között nincs feltétlenül személyes kapcsolat,* 6. céljaik a történeti fejlődés során változnak." (Kis 1997:250.) Kis Tamás gondolatát Kalapács János (1987): *A szociológiáról — alapfokon.* Budapest.87., munkájából merítette.

aránt magukon viselik a helyi szlengek, a szakszlengek és közszlengek tulajdonságait. (uo.)

I. 5. A szleng és használói

Mint azt már láthattuk a szleng a csoportban létezik, a csoport által terjed. Dinamizmusát a csoportban élő beszélők és azok egymáshoz való kapcsolatai valamint, a csoporton kívüliekkel, esetleg más csoportban élőkkel való kapcsolatok határozzák meg. Ezért kiemelkedően fontos vizsgálni a használói közeget, mert a vizsgálat által jobban megismerhetővé válik szleng működésének lélektana. „A szleng, mint láttuk, — függetlenül a csoport létrejöttének okaitól — az ún. elsődleges informális csoportokban tűnik fel leggyakrabban. A szleng életét, gazdagodását, szókincsének terjedelmét természetesen nagyban befolyásolják a csoport jellemzői. A szleng és a szlenget létrehozó, használó közösségek szoros kapcsolata a szlengtípusok leírása alapján is jól kimutatható, és világosan látszik, hogy a beszélőcsoportok eltérései tükröződnek magában a szlengben is. A közösségek különbségei azonban nemcsak a különböző szlengtípusok létrehozásában mutathatók ki, hanem a kialakult szleng használatában is jellegzetes eltéréseket mutatnak, például a csoportban használt szavak számában, az egyes szavak, fogalomkörök megterheltségében, a szinonimasorok nagyságában, a szlenghasználat kötelező vagy fakultatív voltában stb.” (Kis 1997: 253.)

A kiscsoportokat, pedig további típusokra oszthatjuk. „a tagok szabadságának érvényesülése alapján két nagyobb típusba sorolhatjuk: léteznek nyitott és zárt csoportok (számolva természetesen azzal, hogy a valóságban többnyire csak a kettő közötti átmeneteket fogunk találni). A zárt csoportokra jellemző, hogy tagjaiknak a csoportba való be- és kikerülése nem az egyénen múlik (azaz esetükben tulajdonképpen kényszerközösségről beszélhetünk), míg a nyitott csoportok az egyének szabad akaratából jönnek létre. Rendkívül fontos, hogy a nyitott csoport (pl. egy sportoló csoport vagy egy barkácsszakkör) az egyén életidejének csak egy részét köti le, míg a zárt csoportokban — amíg az egyén az adott csoport tagja — teljes életidejét a csoportban tölti.” (Kis: 1997: 254.) A nyitott és zárt csoportok közötti nyelvhasználati különbség az eltérő nyelvhasználati formák alkalmazásában tűnik elő. „a nyitott csoportok tagjai változatosabb nyelvhasználati formákat alkalmaznak (s minél több csoportnak tagja valaki, ez annál inkább érvényesül), míg a zárt csoportokban a nyelvhasználat leegyszerűsödik. Ezeknek csoportoknak a tagjai — a hatalmat képviselő elöljáróval való kommunikáció általában minimális idejét leszámítva — idejük nagy részét a csoportban töltik, ezért a csoport normája által kötelezően előírt nyelvhasználati formát: saját szlengjüket használják. Ebből következően egy zárt csoport szlengje (pl. a katonai szleng) sokkal erősebben meghatározza a csoport tagjainak szokásos nyelvhasználatát és végső soron vernakuláris nyelvének módosulását, mint egy nyitott csoporté (pl. a diáknyelv a diákokét, hiszen az egyén a zárt csoportba bekerülve elveszíti kapcsolatát más társadalmi csoportokkal, ezért nyelvi kódja leegyszerűsödik: csak a hivatalos és az egymás közötti beszédhelyzethez kell alkalmazkodnia.” (Kis 1997: 254–55.) A csoportokra létszámtól, területi elhelyezkedésüktől és

szakmájuktól függetlenül „ (…) legyenek akár nyitottak, akár zártak — mindig rendelkeznek a csoportra jellemző normarendszerrel, s ennek részeként a világ számukra fontos dolgait rangsoroló értékhierarchiával. Ennek a normarendszernek része a csoport nyelvhasználata, szlengje is. A szleng használata alapvetően eltér a két különböző csoporttípusban. A nyitott közösségekben általában fakultatív, míg a zárt közösségekben kötelező.” (Kis 1997: 255.)

II. Szleng a sajtónyelvében

II. 1. A szleng megítélése a sajtóban

Azt gondolom nem jelentek ki új dolgot azzal, hogy a sajtónyelvét mindig is nagy presztízs övezte. Ezt talán az bizonyítja leginkább, hogy a legkorábbi nyelvrétegződési modellekben is már a köznyelv része, annak írásos változataként találkozhatunk vele.

Nagyfokú közvetítő ereje miatt sokakhoz eljutott, s képes volt a nyelvi mintákat is továbbítani. Ez ma sincs másként. „Napjainkban megnőtt a szerepe a sajtónak. Nemcsak mint információforrás vagy mint szórakoztató eszköz jelentős a mai emberek életében, hanem — akarva-akaratlan — a nyelvi minta hordozója is.” (Koltói 1999: 550.) A sajtó nyelvét gyakran ideológiai eszmék irányították, meghatározták kifejezéskészletét és az általa használt nyelvváltozat milyenségét. A magyar nyelvet végigkísérő ún. nyelvmentő és nyelvtisztító eszmék a sajtónyelvben is megjelentek. Amint feltűntek benne a szokatlan szleng elemek. Mivel a szlenget általában nyelvi devianciának tartották, és tartják még ma is sokan, nem volt ildomos használata a sajtótermékekben. Napjainkra ez a megközelítés valamelyest vesztett intenzitásából, de még ma sem találunk olyan sajtónyelvvel foglalkozó munkát, amelyet ne hatna át a purifikációs, nyelvművelői szemlélet. A szlenget sajnos ma is sokan valamiféle gyomnövényként kezelik, melyet ki kell irtani az emberek nyelvéből. S mivel a sajtó szerepe óriási egy nyelvváltozat elterjedésében, ezért ott kell kezdeni a tisztogatást.

Fenti megállapításom alátámasztására következik egy idézet Sebestyén Árpád munkájából. „Ha valaki megpróbálná számba venni, hogy honnan, melyik nyelvrétegből származnak azok a nyelvi vétségek, amelyeket a nyelvművelő írások, rádió- s televízió-adások célba vesznek, kipellengéreznek, hibáztatnak, minden bizonnyal úgy találná: nagy többségük a sajtó nyelvéből, a napilapok, hetilapok, folyóiratok, hasábjairól. Amióta magyar nyelvű sajtó van, a nyelv ízeit színeit, szabályait féltő nyelvvédők és nyelvművelők újra meg újra ezt kiáltották ki fő bűnösnek a nyelvromlásban, ennek helyesírását, szóhasználatát, szórendjét, fogalmazását kárhoztatták legtöbbször. A hibáztatásra, sajnos, rászolgált a múltban és rászolgál legtöbbször ma is.” (Sebestyén 1994: 7.)

Ennek a jelenségnek az okát Sebestyén a következőképpen látja. „Az okok egyik csomója a sajtó nyelvének történeti kialakulásában található: idegen államok idegen nyelvű sajtótermékeinek utánzása, fordítása, hivatalos stílusának átültetése eleve azzal járt, hogy nem belső, népi nyelvre épülő nyelvezet formálódott ki hírlapjaink hasábjain. A hibák másik forrása a »technika«: a hírszolgálat legfőbb értéke a gyorsaság, ez viszont nem enged elég időt a nyugodt

nyelvi megformálásra, igényes fordításra."(uo.) Szeretném leszögezni, hogy dolgozatomnak nem célja a nyelvművelő szemlélet elemzése, és vitatása. Erre dolgozatom témája miatt sem vállalkozhatok, hiszen nem kívánok merőben eltérni munkám fő témájától. Valamint terjedelmi okok miatt sem áll módomban ezzel a kérdéssel foglalkozni. De természetesen úgy gondolom, hogy kiváló ötlet lenne a későbbiekben egy összegző munkát készíteni a sajtónyelvvel kapcsolatos nyelvművelő szemléletű munkákból és azokat összevetni a társasnyelvészet álláspontjaival.

Mindenesetre úgy gondolom, hogy egy sajtótermék semmivel sem értékesebb vagy értéktelenebb abból a szempontból, hogy milyen nyelvváltozatban szól az olvasóihoz. Nem válik rosszabbá, vagy jobbá a munka, ha idegen eredetű szavakat használ a cikk írója. Hiszen a szóhasználat kétségtelenül témafüggő. Elképzelhetetlen lenne ma egy informatikai témájú munka angol eredetű szavak nélkül. S nem igényesebb vagy igénytelenebb egy folyóirat, attól függően, hogy magyarországi alapítású, vagy külföldi fordításokon alapszik. Mindenesetben az olvasókhoz igazodik a sajtótermék nyelvezete és kifejezéskészlete. Az egyetlen, aki valamiféle „ítéletet" mondhat a termékről az, az olvasó és semmiképpen sem a nyelvész. Úgy gondolom, a nyelvész vizsgálhatja egy folyóirat szóalkotását, szóhasználatát, szleng elemeit (ha vannak), de semmiképpen sem minősíthet.

KISS ÁGNES cikkében a Magyar Narancs hetilap szlengjéről ír. Nagyon fontos és úttörő jellegű kijelentéseket tesz ebben a munkában. „A MANA[21] stílusa abban különbözik a megszokott publicisztikai stílustól, hogy meg van fűszerezve a szlengből kölcsönzött szavakkal, nem is akárhogy. Nyelvük ettől eleven, friss színezetet kap." (KISS 1991) Azt már az előző fejezetből tudjuk, hogy a szleng a csoportban létezik és a csoportban lévő beszélők összetartozásának megteremtésére, megerősítésére szolgál. A sajtónyelvben felbukkanó szlenggel sincs ez másként. „A cikkírók máskor egyszerűen beszélnek, úgy ahogy a fiatalok szoktak; pl: »belőlem is süt a sumák!«". (uo.) S ezzel a szerző célja nem más, mint, hogy az olvasóval azt éreztesse, hogy közösséget alkotnak. Ugyanakkor nem mondhatjuk, hogy egy folyóirat csak szlengben ír, hiszen már az első fejezetben megállapítottuk, hogy csak szlengben beszélni lehetetlen, mert bázisnyelvre van szükség a szleng használatához. S ehhez hozzájárul még, hogy a szleng, ahogyan egyetlen nyelvváltozat sem, nem lehet homogén. Ebből kifolyólag kevert stílus jellemző a sajtónyelvre. „Ha éppen nem szlenget használ a MANA, akkor választékos. Felhasznál szavakat idegen nyelvekből, tudományokból; pl: »a csehszlovák rendszer euthanáziája«. (…) Mivel nemcsak politikai, de kulturális lap is, a mai magyar széppprózához közel álló szöveget is tartalmaz. Pl: »Éppen éppengek«. (…)."(uo.)

[21] A Magyar Narancs hetilap gyakori rövidítése.

II. 2. A Cosmopolitan nyelvének kevertsége

A Kiss Ágnes által fellelt kevertség az általam vizsgált nyelvi anyagra is ráillik. A Cosmopolitan is gyakran kölcsönöz idegen nyelvekből szavakat, kifejezéseket. S a szleng elemek mellett választékos stílusú kifejezések is találhatók benne. Ezek használata természetesen attól függ, hogy a cikkek írói milyen témát kívánnak leírni, és milyen véleménnyel vannak az adott témáról. Hiszen a kellő komolyságot igénylő témájú munkák választékos stílusban íródtak. Például: „A vállalatok elenyésző számú új munkaerőt vettek fel az utóbbi hónapokban, hiszen mindenki kivár, kalkulál, hogy merre tart a válság." (Cosmopolitan 2009/ 9:81.) „Fogyassz minél kevesebb édességet, így nem aktiválsz sok inzulint a szervezetedben. Ez az egyetlen hormon, amelynek szerepe van a zsírtartalékok elraktározásában." (Cosmopolitan 2009/ 9: 91.)

III. A szótár

III. 1. Szerkezet és tartalom

Záródolgozatom adatbázisának forrásául a Cosmopolitan, havonta megjelenő női magazin, 2007-es, 2008-as és 2009-es évfolyama szolgált, tehát 36 lapszámot tekintettem át. Vizsgálatom során áttekintettem a lapban található szleng szavakat, kifejezéseket, szójátékokat.

Az áttekinthetőség érdekében szótár formában közlöm az általam összegyűjtött adatokat. A szócikkek címszavait alfabetikus sorrendbe rendeztem.

Az adatgyűjtés során gyakorisági vizsgálatot is folytattam. Melynek eredményeként szótáramban megkülönböztetek egyszeri, ritka közepesen gyakori és gyakori alakokat. A gyakoriságot egy 1-től 10-ig terjedő skálán mértem. A skála számértékeinek mértékegységéül a lapszámokban való előfordulást tekintettem. Egyszerinek az egyetlen előfordulású adatokat, ritkának az 2-4-ig előforduló adatokat, közepesen gyakorinak az 5-7-ig előforduló alakokat, gyakorinak pedig a 7-től többször előforduló alakokat nevezem. Ennek megfelelően egyszeri alak az *angyalcsináló* adat. Ritkának tekintem az *akkucsapoló* alakot, mely a vizsgálatom alatt álló lapszámok közül kettőben található meg. Közepesen gyakorinak találtam az *alapjárat* adatot, melyet 6 lapszámban is felfedezni véltem. Módszeremet követve gyakorinak tartom a *balek* adatot, mely minden általam áttekintett lapszámban többször is előfordult. A gyakoriságra vonatkozó információkat rövidítve és dőlttel szedtem, pl.: gyakori = *gyak;* közepesen gyakori = *kgyak;* ritka = *ritk;* egyszeri alak = *egysz.*.

Az adatközlés során a szavaknál feltűntettem a szófaji értéket, szószerkezetek esetében ezt nem tettem. A szófaji értékeket rövidítve közlöm adattáramban, kivéve az ige megnevezést, melyet nem rövidítettem. Tehát főnév = fn; melléknév = mn. Az igék esetében feltűntettem, hogy tárgyas vagy tárgyatlan igével van e dolgunk. Tehát pl. *balhézik* tn ige, azaz tárgyatlan ige. Míg a *beújít* ts. ige, azaz tárgyas ige.

A szócikkek felépítése során törekedni próbáltam arra, hogy a jelentések minél pontosabban tükröződjenek, és minél egyértelműbb legyen azok megértése. Ennek érdekében az első előfordulás mondatait beemeltem szótáramba. A példamondatokat dőlttel szedve közlöm.

Az adatok pontos forrását minden esetben feltűntettem. Az évfolyam/ lapszám/ oldalszám megjelölést találtam erre a célra legalkalmasabbnak. Forrásnak minden adat első előfordulását tekintettem.

Vizsgálódásom a folyóiratban lévő összes rovatra kiterjedt. Egyaránt áttekintettem az életmóddal, divattal, szexualitással, közélettel kapcsolatos rovatokat.

Vizsgálatom eredményeként egy tematikájában színes adatbázis jött létre.

A szótárszerkesztésekor az adatokat létrehozó szóalkotási jelenségeket nem tűntettem fel, mert erről külön fejezetben kívánok írni. Elkülönítve egymástól a külső szóalkotás, a jelentésbeli szóalkotás, az alaki szóalkotás és a szóalkotás ritkább módjainak jelenségeit.

Az adatgyűjtés során fellelt adatok nem túl nagy számának oka egyrészt a havonta történő megjelenés, ennek kiküszöböléseként tekintettem át három egymáskövető évfolyam lapszámait is. Valamint a háttérben állhat még, hogy a Cosmopolitan nyelvezete nagyon közel áll a köznyelvhez. Ezért találhatunk olyan oldalakat is, melyek szleng elemektől mentesek. Erről a jelenségről szintén a későbbiekben kívánok részletesen írni.

III. 2. Szótár

A, Á

agyas mn *gyak* Ostoba. *De a pasi olyan ~ volt, hogy fel sem fogta miről beszélek!* (2008/5: 43.)

ágytorna fn *gyak.* Szexuális aktus. *Lenne kedvem a pasival egy kiadós ~hoz.* (2008/ 1: 58.)

akkucsapoló fn *ritk* Nagyon fárasztó egyén. *Az a csaj egy ~. Teljesen kimerített a beszélgetésünk!* (2007/1: 57.)

alapjárat fn *kgyak* Alaphelyzet. *~on* Alapjában véve. *~on okos lány, csak figyelmetlen.* (2007/8: 58.)

alappasi fn *ritk.* Átlagos férfi. *Semmi különös nincs benne, csak egy ~.* (2008/2: 8.)

alávág tn ige *ritk.* Közösül vki vkivel. *Felvitte a csajt a lakására és ~ott neki.* (2007/2: 88.)

alkalmizás fn *ritk.* Alkalmi szexpartnerrel létesített kapcsolat. *Ha egy bárban találkoztok annak könnyen lehet, hogy ~ lesz a vége.* (2009/12: 65.)

állati mn. *gyak.* Nagyon jó. *~ra bírom* Nagyon tetszik. *~ra bírom az új cipődet!* (2007/ 2: 78.)

amcsi fn *gyak.* Amerikai állampolgár. *Az ~k többsége kövér.* (2007/ 7: 71.)

angyalcsináló fn *egysz* Abortuszt végző orvos. *Az ~knak is lehet lelkiismerete.* (2007/ 12: 92.)

anyáz tn ige *gyak.* Valakinek az édesanyját szidja. *És akkor ~ott itt nekem. Mondtam, hogy más anyját szidja!* (2007/ 1: 92.)

ari mn. *gyak.* Aranyos, kedves. *~ ez a kutya.* (2007/ 10: 138.)

árleszállított mn. *ritk.* Értéktelen, kiöregedett nő. *Nézz rá, ~, nem kell senkinek sem.* (2007/ 4: 81.)

B

balek fn *gyak* Szerencsétlen, kihasználható, rászedhető ember. *De a csaj egy ~ volt, bármire rá lehetett venni.* (2007/ 2: 87.)

balfácán fn *gyak* Ügyetlen ember. *Olyan ~, mindig elront valamit.* (2008/ 6: 76.)

balfék fn *gyak* Ügyetlen ember. *A pasi egy ~ volt, még parkolni sem tudott rendesen.* (2008/ 6: 46.)

balhé fn *gyak* Zűrzavar. *Akkora ~ van otthon, minden a feje tetején áll.* (2008/ 7: 43.)

balhézik tn ige *gyak.* Általában nyomósabb ok nélkül zűrzavart okoz. *Aztán ~ott itt nekem egy órán át, de nem érdekelt.* (2008/ 7: 43.)

barinő fn *gyak.* Barátnő. *Fogd kézen a ~det, és menjetek el valahová kettesben!* (2007/ 10: 138.)

barizik tn ige *ritk.* Barátkozik. *Próbáltam ~ni, de nem ismertem senkit sem.*(2007/ 2: 89.)

baromi mn. *gyak.* Nagyon. *~ csúnya* Nagyon csúnya. *~ csúnya volt a cipője.* (2008/ 7: 102.)

becsekkol tn ige *ritk.* Beköltözik. *A kórház címét keresi, ahová ~hat a rehabilitációra.* (2009/1: 14.)

beficcen tn ige *ritk.* Becsúszik, befér. *Egy koktél még ~ az este folyamán.* (2008/ 1: 87.)

befigyel tn ige *gyak.* Elcsodálkozik, meglepődik. *Aztán ~sz, hogy ők ketten újra együtt vannak!* (2007/ 3: 79.)

befuccsol tn ige *gyak.* Nem sikerül. *~ a terv.* (2007/ 8: 29.)

begerjed tn ige *gyak.* Felizgul. *És a pasi garantáltan ~ az új fehérneműtől.* (2008/ 3: 53.)

beindul tn ige *gyak.* **1.** Elkezdődik. *Ha ~ a buli, vedd le a kardigánt!* (2007/ 5: 93.) **2.**Fellendül. *Ha ~ az üzlet, egy szabad perced sem lesz.* (2008/ 7: 80.) **3.**Felizgul. *A pasi teljesen ~t az új fehérneműtől.* (2008/ 10: 65.)

bejön tn ige *gyak.* Sikerül vmi. *~tt az üzlet.* (2007/ 7: 45.)

belezúg tn ige *gyak.* Beleszeret vki vkibe. *Teljesen ~tál az új pasiba.* (2008/ 2: 103.)

bemelegít tn ige *ritk.* Rendezvény előtt alkoholt fogyaszt egyedül. *Szánalmas, hogy a csaj még ~ a buli előtt.* (2007/ 4: 84.)

bepasizik tn ige *gyak.* Beleszeret egy férfiba. *A barátnőddel nem lehet beszélni mióta ~ott, a fellegekben jár.* (2007/ 2: 68.)

bepipul tn ige *gyak.* Mérges lesz, feldühödik. *A főnököd biztos ~, ha rendszeresen elkésel.* (2007/ 5: 108.)

bepöccen tn ige *gyak.* Hirtelen mérges lesz, hirtelen feldühödik. *Nem éri meg ~ni apróságok miatt.* (2007/ 9: 60.)

berág tn ige *gyak.* Nagyon megharagszik. *~tál rá, mert lemondta a szombati mozit.* (2007/ 4: 58.)

beújít t. ige *kgyak* Beszerez vmit. *~ottam egy új csizmát.* (2008/ 7: 89.)

bevág → ~ja a szunyát *gyak.* Elalszik. *Ha olyan fáradt vagy, hogy pillanatok alatt ~, akkor se feküdj le sminkben!* (2007/ 1: 58.)

bevakolt mn. *kgyak* Túl erősen sminkelt. *Szánalmas a ~ lány az osztálytalálkozón.* (2009/ 9: 78.)

bizniszmen fn *ritk.* Üzletember, férfi. *Az új pasid sikeres ~.* (2007/ 3: 92.)

bizniszvumen fn *ritk.* Üzletasszony. *Ha nem vagy éppen egy ~-típus, akkor sincs baj.* (2007/ 3: 92.)

blog fn *gyak.* Internetes napló. *Feltétlenül írd le a ~odba, hogy mik történtek a hétvégén!* (2007/ 2: 70.)

blogger fn *ritk.* Internetes naplót (blogot) vezető. *A ~ek száma óriásira nőtt az utóbbi években.* (2008/ 7: 103.) **2.** Internetes naplót vezető férfi. *Megtudtam, hogy a pasi ~, el is olvastam, amiket írt.* (2007/ 2: 70.)

bloggerina fn *ritk.* Internetes naplót vezető nő. *A ~ák gyakran a szakítást blogolással élik túl.* (2007/ 2: 70.)

buktázik tn ige *ritk.* Lebukik. *Csak a pasi ~ott, mert megtalálta csaja a telefonjában az üzeneteket.* (2008/ 1: 112.)

bumfordi mn. *ritk.* Ormótlan. *Olyan ~ ez a cipő!* (2007/ 1: 48.)

bunkó fn *gyak.* Neveletlen, kellemetlenül viselkedő ember. *Akkora ~ volt, az asztalnál sem tudott viselkedni.* (2008/ 1: 76.)

bunkofon fn *ritk.* Mobiltelefon. *Kapcsold ki légy szíves a ~odat!* (2009. 12: 98.)

buzerátor fn *ritk.* Felesleges, haszontalan tárgy. *Ne költsd a pénzed egy újabb felesleges ~ra!* (2008/ 1: 99.)

buznyák fn *kgyak* Fillér, pénz, forint. *Nincs egy ~om sem!* (2008/ 1: 87.)

C

cécó fn *kgyak* Felhajtás, botrány. *Ha a pasiddal megint ~ van, igyekezz higgadtan viselkedni!* (2007/ 2: 85.)

celeb fn *gyak.* Híresség, sztár. *~ életéről olvasni jó, ezt mindenki tudja.* (2007/ 1: 16.)

celeblét fn *ritk.* A sztárok élete, mindennapjai. *Nehéz a ~.* Sztárnak lenni nehéz. (2007/ 1: 22.)

cicanacesz fn *ritk.* Cicanadrág. *Szerezz be egy ~t, és indulhat a buli!* (2008/ 2: 8.)

ciki mn. *gyak.* Kínos, kellemetlen.; *Olyan ~ volt ott találkozni*. (2007/ 1: 78.)

cipődesigner (cipődizájner) fn *ritk.* Cipőtervező. *A ~ek idén pöttyös magassarkúkat álmodtak.* (2007/ 1: 64.)

cucc fn *gyak.* 1.Ruhanemű. *Vegyél fel valami piros ~ot, önbizalmat ad.* (2007/ 3: 104.)

2.Holmi. *Kapd fel a ~od és irány Tunézia!* (2007/ 5: 69)

3.Kábítószer. *Angelina nap mint nap él a ~cal.* (2009/ 6: 80.)

cuki mn. *gyak*. Aranyos, kedves, ennivaló. *~ az új cipőd!* (2007/ 1: 12.)

Cs

csaj fn *gyak.* Lány, nő. *Ha te is olyan ~ vagy, aki szereti a divatot, olvas el a cikket!* (2007/ 1: 16.)

császkál tn ige *gyak.* Sétál, ide-oda megy. *Jó időben mindenkinek jól esik ~ni, kirakatokat nézegetni*. (2007/ 1: 50.)

csávó fn *gyak.* Fiú, férfi. *A ~k lelkét nem lehet könnyen megfejteni.* (2007/ 1: 36.)

csekkol t. ige *gyak.* 1.Ellenőriz. *Indulás előtt mindig ~d a sminked!* (2007/ 9: 34.)

2.Megfigyel. *Ha állandóan azt ~od, hogy mikor lép ki az utcára, előbb-utóbb beleőrülsz!* (2008/ 4: 70.)

csip-csup mn. *ritk.* Jelentéktelen. *~ ügyek miatt vesztünk össze*. (2007/ 1: 59.)

csivi fn *ritk*. Csivava kutyafajta. *Ha egy cuki ~t veszel, gondolj a felelősségre!* (2007/ 10: 138.)

csókos mn. *ritk.* Hízelgéssel előnyt szerző ember. *A ~os kis csaj azt hiszi, hízelgéssel mindent elérhet.* (2008/ 11: 42.)

csomag fn *gyak.* Herezacskó. *Ragadd meg a ~ját a még nagyobb élvezetért!* (2007/ 7: 130.)

D

dekkol tn ige *gyak.* Sokáig tartózkodik valahol. *Két hete ~ nálam*. (2007/ 8: 75.)

design (dizájn) fn *gyak.* Stílus, arculat. *Egy induló üzlet számára létfontosságú a megfelelő ~.* (2007/ 1: 65.)

dögös mn. *gyak.* Vonzó, csinos. *A ~ lányoknak könnyebb dolguk van az élet minden területén.* (2007/ 1: 15.)

drága → ~ léc. *ritk.* Férfi nemi szerv. *Ragadd meg hát a ~ét, és kényeztesd!* (2007/ 3: 53.)

E, É

elhasal tn ige *kgyak* Vizsgán megbukik. *Ha már többször ~tál a vizsgán, akkor lehet jobban kellene készülnöd!* (2008/ 9: 65.)

eloszt → ~ja magát kettővel *ritk.* Lenyugszik, lehiggad. *Oszd el magad kettővel!* Higgadj le! (2008/ 9: 56.)

elruccan tn ige *kgyak* Elutazik, kirándul. *Egy hosszú hétvégére ~ni nem olyan nagy dolog.* (2007/ 1: 74.)

emil fn *gyak.* E-mail elektronikus levél. *Írj egy ~t, ha szülinapja van, nem kerül semmibe sem!* (2007/ 1: 84.)

emilez tn ige *gyak.* Elektronikus levelet küld. *Ha rossz címre ~ed a levelet, nagyon kellemetlen helyzetbe kerülhetsz.* (2007/ 1: 85.)

energiavámpír fn *ritk.* Nagyon fárasztó, kimerítő egyén. *Ha valaki nagyon fárasztó, könnyen hiheted, hogy egy ~ral van dolgod.* (2007/ 1: 57.)

etet t. ige *gyak.* Hiteget. *És a pasi azzal ~i a csajt, hogy elválik a feleségétől.* (2008/ 8: 95.)

ex fn *gyak.* Előző partner. *Az ~en túljutni nem könnyű, ezt mindenki tudja.* (2007/2: 57.)

F

falnak → ~ megy *gyak.* Kikészül, összeroppan. *Ha a barátnőd ~ a sok munkától, nagy szüksége lehet rád!* (2008/ 2: 104.)

feldob tn ige *gyak.* Örömet okoz valami.~ *ez a hír!* (2007/ 1: 66.)

felkoppint t. ige *ritk.* Teherbe ejt. *A pasi ~ta és otthagyta 2hónapos terhesen.* (2007/ 11: 53.)

fellő t. ige *gyak.* Feltölt vmit az Internetre. *Rendezd albumba a képeket, mielőtt ~néd a blogodba!* (2009/ 1: 14.)

felpumpált mn. *gyak.* Plasztikai műtét során megnagyobbított. *A ~ ajkak már nem divatosak.* (2008/ 7: 74.)

felszerelés fn *ritk.* Férfi nemi szerv. *Sok férfi a ~ét kicsinek tartja.* (2009/ 5: 101.)

felturbóz t. ige *gyak.* Átalakít valamit magán pozitív irányba, megszépít valamit magán.; *~za a sminkjét.* (2007/ 1: 34.)

2. megnövel valamit; *~-za az önbizalmát.* (2007/ 1: 68.)

fényez tn ige *ritk.* Értékeit jobb színben tűnteti fel. *~i magát a főnök előtt, de hiába.* (2007/ 5: 78.)

fer mn. *gyak.* Igazságos. *Nem ~.* Nem igazságos. (2007/ 1: 20.)

fikáz t. ige *ritk.* Ócsárol, kritizál. *Persze utólag mindenki ~za az exét.* (2008/ 11: 98.)

fíling fn *ritk.* Hangulat, életérzés. *A tejszínhabtól mindig születésnap ~ed lehet, edd gyakrabban!* (2007/ 2: 63.)

fixál → **orálisan** ~ *ritk.* Orálisan kielégít. *A teniszezőt egy étterem mos-*

dójában ~ta egy modell. (2009/ 3: 71.)

főműsor fn *ritk.* Szexuális aktus. *Az energiádat a ~ra tartogasd, ne dobj be mindent az elején!* (2007/ 3: 52.)

frizkó fn *gyak.* Frizura. *Egy új ~ csodákra képes.* (2007/ 1: 30.)

fullra hat. szó *kgyak* Teljesen, totálisan. *Ha már ~kikészültél, muszáj lazítanod!* (2008/ 3: 53.)

G

gasfanatizál (gászfanatizál) tn ige *egysz* A Gas nevű ruhamárka rabjává válik, és másokat is azzá tesz. *Ha már ~ódtál, tedd azzá a környezetedet is!* (2007/ 1: 67.)

gáz mn. *gyak.* Kellemetlen, kínos. *~ dolog többször végighallgatni a másik szenvedését.* (2007/ 1: 112.)

góré fn *gyak.* Főnök, felettes. *A ~ biztos értékelni fogja, ha túlórázol.* (2007/ 2: 91.)

gönc fn *gyak.* Ruha. *Kellene venned pár ~öt a nyaralásra?* (2007/ 2: 41.)

Gy

gyorstüzelés fn *gyak.* Sorozatos orgazmus. *A végiggürizett nap után egyetlen pasi sem képes a ~re.* (2009/ 9: 47.)

gyök → ~öt von *ritk.* Levonja a következtetést. *Egy kapcsolat végén nem árt ~ni a hibákból!* (2008/ 1: 13.)

gyúr tn ige *gyak.* Vki vminek az elérésébe nagy energiát fektet. *Ha tényleg ~sz a dolgok eléréséért, az meghozza a gyümölcsét!* (2007/ 2: 67.)

H

hazahúz tn ige *gyak.* Hazamegy. *Ha a pasi unalmas, jobban teszed, ha ~ol!* (2007/ 1: 58.)

hepi mn. *kgyak* Boldog. *Egész napon át ~nek lenni nem is olyan nehéz.* (2007/ 7: 71.)

hepiend fn *ritk.* Szerencsés végkifejlett. *Minden jól alakult, igazi ~.* (2007/ 9: 74.)

huncutka fn *ritk.* Női nemi szerv. *A ~dnak is vannak igényei.* (2007/ 8: 114.)

huncutkodik tn ige *gyak.* Szexuálisan érintkezik. *~ni mindig van idő.* (2007/ 7: 64.)

I, Í

imidzs fn *kgyak* Arculat. *Az ~ helyes kialakítása a 21. században létfontosságú.* (2007/ 1: 25.)

iszkol tn ige *gyak.* Elmenekül. *A zűrös pasi láttán lehet, jobban teszed, ha ~sz a helyszínről.* (2008/ 11: 87.)

J

jegy →nincs ~e Egyedülálló." *Egyáltalán nem zavar, hogy átmenetileg ~, pasi nélkül is élet az élet.* (2009/ 1: 73.)

jön tn ige; *gyak. Néha nem ~ össze.* Nem sikerül a dolog. (2007/ 4: 97.)

K

kamu fn *gyak.* Álhír, füllentés. *Persze hamar kiderült, hogy csak ~ volt.* (2007/ 12: 86.)

kamuzik t. ige *gyak.* Füllent vmit. *Nem érdemes foglalkoznod vele, ha csak ~.* (2007/ 12: 86.)

kavar t. ige *gyak.* 1.Összezavarja a dolgokat. *~ össze-vissza, már azt sem tudod fiú vagy, vagy lány?* (2008/ 1: 43.)

2.tn ige *Zsuzsi új pasival ~ tegnap óta.* Vkivel együtt jár. (2008/ 1: 64.)

kecó fn *gyak.* Lakás. *A pasik ~ja általában lelakott.* (2007/ 2: 62.)

kéró fn *gyak.* Lakás. *A ~ keresés nem elkapkodható dolog.* (2007/ 2: 63.)

kiagyal tn ige *gyak* Gondolkozik valamin, tervet szövöget. *~om a holnapi programot* (2007/8: 36.)

kiborít ige *gyak.* Felkavar, felbosszant. *A kollegád viselkedése teljesen ~?* (2007/ 2: 78.)

kicsenget t. ige *gyak.* Kifizet. *Egy nagyobb összeget ~ni, nem mindig egyszerű.* (2008/ 11: 76.)

kicsinál t. ige *gyak.* Vki/vmi idegileg tönkretesz vkit. *A szakítás gyakran ~ja az ember lányát.* (2008/ 12: 87.)

kifarol tn ige *ritk.* Kibújik a felelősség alól. *Ha a munkahelyeden folyton ~sz, ne reménykedj előléptetésben!* (2008/ 1: 101.)

kiszúr t. ige *gyak.* 1.Észrevesz. *Ha egy pasi ~ a bárnál, te is küldj jeleket!* (2008/ 12: 34.)

2.*~ vkivel* tn ige Kellemetlen helyzetbe hoz vkit. *A csaj otthagyta szó nélkül, alaposan ~t vele.* (2008/ 10: 96.)

kitálal t. ige *ritk.* Alaposan beszámol, mindent elmond. *A szakítás előtt nem árt ~ni, hátha menthető a kapcsolat.* (2007/ 1: 51.)

kiüt t. ige; *kgyak* Ittas, részeg. *Mindig ki van ütve* (2007/ 4: 84.)

kockafej fn *ritk.* Eminens diák. *A ~ek nem túl gyakorlatiasak.* (2008/ 2: 101.)

komcsi mn. *ritk.* Komoly. *Ez most ~? Vagy csak hülyéskedsz?* (2008/ 10: 73.)

könnyít → ~ magán *ritk.* Önkielégítést végez. *Ha a pasi rendszeresen ~, kezdj el aggódni!* (2008/ 1: 66.)

kufirc fn *gyak.* Szexuális aktus. *Egy jó kis ~ gyakran mindent megold.* (2007/ 4: 81.)

L

lecsekkol t. ige *kgyak* Megfigyel, leellenőriz, alaposan szemügyre vesz. *~tam a szerkómat indulás előtt.* (2007/ 2: 94.)

lecsúszott mn. *kgyak* Rossz útra tévedt. *A korábban sikeres sztár, mára alaposan ~.* (2008/ 7: 67.)

lelki → ~ stand-by.. (lelki sztend báj) *ritk.* Depresszió. *~ esetén nagy szükség van a barátokra.* (2007/ 4: 100.)

lelkizik tn ige *ritk.* Vigasztal vkit. *A barátnőd mindig ~ veled, ha szükség van rá.* (2007/ 1: 60.)

leolt t. ige *gyak.* Leállít, leszól. Vkibe belefolytja a szót. *És a pasid mindig ~, ha hozzábeszélsz?* (2007/ 1: 59.)

lesmárol t. ige *gyak.* Hirtelen megcsókol. *Legnagyobb meglepetésedre ~t?* (2007/ 1: 62.)

lepukkant mn. *gyak.* Elhanyagolt, igénytelen. *A környéken minden lakás ~.* (2007/ 1: 51.)

lerozzant mn. *gyak.* Elhanyagolt, igénytelen, szakadt. *A fiú, a barátja*

olyan ~, nem is értem miért nem szól neki. (2007/ 1: 52.)

liba fn *gyak.* Közönséges, buta nő. *A ilyen ~nem az eszükről híresek!* (2007/ 1: 37.)

libidó fn *gyak.* Szexuális vágy. *A ~ mértéke nemenként eltérő.* (2007/ 1: 36.)

limitált mn; →*~kiadás gyak.* Korlátozott számú kiadás. (2007/ 1: 30.)

luxi mn. *ritk.* Luxus. *Élj ~ életet!* (2009/ 3: 6.)

lúzer fn *gyak.* Vesztes, szánalmas, szerencsétlen ember. *Aki igazi ~,az született vesztes.* (2007/ 1: 36.)

M

mancsoló ~ *pár: ritk.* Folyton egymás kezét szorongató pár. *Egy egyedülálló lány hányingert kap egy újabb ~tól.* (2007/ 4: 72.)

megcsinál ige *ritk.* Közösül.. *Ledobom a szappant, aztán ~lak hátulról.* (2008/ 2: 54.)

melegít tn ige *ritk.* Alkoholt fogyaszt. *A bulikban mindenki mértéktelenül melegít.* (2007/ 4: 84.)

mini fn *gyak.* Miniszoknya. *Itt a tavasz, kapd fel a ~det!* (2007/ 5: 89.)

moci fn *ritk.* Vibrátor. *Egy ~ a magányos estéken jó szolgálatot tehet.* (2007/ 12: 56.)

mónikázás fn *ritk.* Orális szex.. *A ~ nem számít szexuális aktusnak.* (2009/ 3. 69.)

műbroki fn *gyak.* Vibrátor. *Ha egyedülálló vagy, feltétlenül fektess be egy ~ba!* (2007/ 7: 102.)

N

No ~ *para!: kgyak* Ne izgulj! Ne idegeskedj! (2007/ 1: 32.) vö.: parázni

nőcisen mn. *gyak.* Nőiesen. *Közeleg a tavasz, öltözz ~!* (2007/ 2: 4.)

Ny

nyalizik tn ige *gyak.* Hízelgéssel előnyt szerez magának. *A kolléganőd állandóan ~, ezzel bizonyára megőrít.* (2008/ 12: 97.)

nyomul tn ige *kgyak* 1. Előretör, törtet. *A törtető lányok mindig csak ~nak.* (2007/ 8: 79.)

2. Hódít. *És a pasi imádnivalón ~ Rád.* (2008/ 9: 87.)

O, Ó

odacuccol tn ige *gyak.* Odaköltözik. *Ha ~sz hozzá nincs visszaút.* (2007/ 2: 62.)

off ~*on van: gyak* Kikészült, elfáradt. *Teljesen érthető, ha pénteken már ~gy.* (2008/ 12: 105.)

Ö, Ő

ökörkör fn *ritk.* Férfiak baráti társasága. *A legénybúcsú az ~ tagjai számára fontos esemény.* (2009/ 6: 64.)

összecuccol ige *gyak* Összeköltözik vkivel., *Ha úgy döntötök, hogy ~tok, sok dolgot el kell intéznetek.* (2007/ 2: 62.)

összegugliz t. ige *egysz* A Google internetes kereső programot használva adatokat gyűjt. *Az önéletrajza*

annyira silány, hogy biztosan csak ~ta. (2008/ 2: 104.)

összekattan ige *ritk.* Egymásra talál két ember. *Úgy ~tak ezek ketten, hogy szétrobbantani se lehetne őket!* (2008/ 3: 60.)

összetrombitál t. ige *ritk.* Összehív. *~tam a barátaimat*. (2007/ 2: 10.)

P

paff mn. *gyak.* Kimerült. *~ vagyok!* Kikészültem, kimerültem. (2007/ 1: 63.)

pakol → ~ja magát *ritk.* Előnyösebb színben tűnteti fel magát. *Természetes, hogy irritál, ha a csaj ~ és ezzel idegesít.* (2008/ 6: 91.)

pali → ~ra vesz *gyak.* Átver vki vkit. *Undorító, ha csak ~ a pasi.* (2008/ 8: 69.)

paparazzó fn *gyak.* Lesifotós. *A sztárok életét pokollá teszik a ~k, az állandó fényképezéssel.* (2007/ 1: 20.)

para fn *kgyak* Félelem. *~nak itt nincs helye, most bátornak kell lenned!* (2007/ 9: 50.)

parázni fnigenév *gyak.* Félni, tartani, rettegni valamitől. *Hidd el, nem éri meg ~!* (2007/ 1: 31.)

particucc fn *gyak.* Szórakozáshoz illő öltözet. *Péntek este ne ülj otthon, inkább kapd fel a ~od, és hívd fel a barátaidat!* (2007/ 2: 56.) vö.: *partiszerkó*

partiszerkó fn *gyak.* Általában táncos szórakozáshoz illő öltözet. *A legjobb táncos helyekre a legcsinosabb ~ dukál.* (2007/ 3: 46.)

pasi fn *gyak.* Férfi. A *~k és a nők sok dologban különböznek.* (2007/ 1: 8.)

pecó fn *kgyak* Lakás. *Ha a randi után a pasi felvisz a ~ba, légy könnyed!* (2007/ 12: 83.)

pedálozik tn ige *gyak.* 1. Hajt vmire. *Ha ~ol a fizetésemelésért, adj bele mindent!* (2008/ 3: 87.)

2. Teszi a szépet vkinek. *Szegény pasi folyton ~, de eredménytelenül, mert nem érdekel.* (2008/ 11: 90.)

pislog →A verem aljáról ~ *ritk.* Szégyelli magát, nem vállalja tettét. *Nem szólt semmit, csak a ~ott, annyira szégyellte magát.* (2007/ 1: 59.)

pörög tn ige *gyak.* Gyötrődik vmi miatt. *Ha egyfolytában a szakítás miatt ~sz, abba beleőrülsz.* (2008/ 1: 72.)

puffog tn ige *ritk.* Morog, mérgelődik. *Ne ~j, ha nem úgy alakul, ahogy szeretnéd!* (2007/ 2: 94.)

pufikabát fn *ritk.* Bélelt télikabát. *A ~ már nagyon kiment a divatból.* (2007/ 1: 26.)

punnyadás fn *gyak* Semmittevés. *Itt az újév elég a ~ból, irány a konditerem!* (2007/ 1: 100.)

R

rágorombul tn ige *gyak.* Rákiált vki vkire. *A főnököd is ok nélkül ~ a beosztottjaira?* (2007/ 1: 50.)

rákattan tn ige *gyak.* Rabjává válik. *Ha te is ~tál a legújabb sorozatra, szerezd be dvd-n!* (2007/ 2: 12.)

rányomul t. ige *gyak.* Zaklat vki vkit. *És azt látod, hogy a pasi teljesen ~t a barátnődre a bulin?* (2008/ 2: 104.)

rázós mn. *gyak.* Bonyolult. *Ez ~ ügy.* (2009/ 6: 95.)

S

sakálrészeg mn. *ritk.* Nagyon részeg. *Mérlegeld, megéri e ~nek lenned minden péntek este!* (2008/ 2: 81.)

sanszos mn. *gyak.* Esélyes, valószínű. *~os a fizetésemelés, ha keményen dolgoztál érte.* (2007/ 2: 84.)

sebváltó fn *ritk.* Férfi nemi szerv. *A pasid ~jának mérete hormonális dolgokra is utalhat.* (2007/ 12: 74.)

shoppingol t. ige (sopingol) *gyak.* Vásárol. *Te is imádsz szombatonként divatos ruhákat ~ni a barátnőiddel?* (2007/ 4: 162.)

spéci mn. *gyak.* Egyedi, speciális. *A turkálókban ~ darabokra bukkanhatsz.* (2007/ 3: 93.)

stresszeske fn *ritk.* Elfoglalt, sikerorientált nő. *A ~k az őrületbe kergetik magukat a sikerorientáltságukkal és a törtetéssel.* (2009/ 3: 78.)

Sz

szercsiz t. ige *ritk.* Szeretni. *~lek téged!* (2007/ 12: 114.)

szerkó fn *gyak.* Öltözék. *Egy nőt a ~ja minősít a legjobban.* (2007/ 1: 84.)

szerszám fn *gyak.* Férfi nemi szerv. *A nagy ~ nem mindig áldás.* (2007/ 1: 116.)

szétfészbukoz → ~za az agyát *ritk.* A Facebook nevű közösségi oldalt naponta többször használja. *Ha már ~tad az agyad, válts!* (2009/ 12: 17.)

széttweeterel → ~i magát *ritk.* A Tweeter nevű közösségi oldalt naponta többször is megnézi. *Biztos már te is ~ted magad.* (2009/12: 17.)

szingli mn. *gyak.* Egyedülálló. *~ként, pasi nélkül szabadabb a világ.* (2007/ 1: 20.)

szingliség fn *gyak.* Egyedüllét. *A ~nek is vannak előnyei és hátrányai.* (2007/ 02: 66.)

szörfözik tn ige *kgyak* Interneten keresgél. *A barátnőd unalmában ~, és nem csinál semmi hasznosat?* (2007/ 02: 12.)

szőrhelyzet fn *ritk.* A fanszőrzet állapota. *Ha a ~ed nagyon eldurvult gyorsan keress egy kozmetikust!* (2007/ 1: 15.)

szöttyögés fn *ritk.* Semmittevés. *Ha eleged van a ~ből, irány a természet!* (2008/ 4: 10.)

szövegelés fn *gyak.* Egy lényegtelen dolog felesleges taglalása. *Unod már a felesleges, értelmetlen ~t a hülyeségeiről?* (2008/ 9: 71.)

sztori fn *gyak.* Történet. *Jó, ha van kinek elmesélni a ~kat.* (2007/ 12: 104.)

sztorizgat tn ige *gyak.* Pletykál, történeteket mesél. *Gyakran ~tok együtt a barátnőiddel szombatonként?* (2007/ 11: 115.)

T

telcsi fn *gyak.* Telefon. *A legújabb ~ státuszszimbólum is.* (2007/ 10: 138.)

teper tn ige *ritk.* Vki mindent megtesz vmiért. *Ha már évek óta ~sz a munkahelyeden eredmény nélkül, talán ideje váltani.* (2007/ 1: 51.)

topcsávó fn *ritk.* Tökéletes férfi. *A ~k egy másik bolygón élnek.* (2007/ 12: 106.)

topis mn. *ritk.* 1.Elhanyagolt, rongyos. *A fiúk a ~ lányokat nem tartják vonzónak.* (2007/ 12: 91.)

2.Előnytelen. *~an öltözik a legjobb barátnőd?* (2008/ 1: 51.)

topmeló fn *ritk.* Tökéletes munka. *Tiéd a ~, és mégsem vagy boldog?* (2007/ 3: 93.)

törcsi fn *gyak.* Törülköző. *Szaunázáshoz elég egy kis ~ is.* (2007/ 1: 112.)

töri → ~ magát *gyak.* Nagyon igyekszik. *De a csaj hiába ~ magát, a pasinak nem kell.* (2007/ 1: 48.)

tranzit *Nem jön a ~* Egyedülálló. *ritk. Átmenetileg nem jön a ~, jól vagy pasi nélkül is.* (2009/ 1: 73.)

tranzitpasi fn *ritk.* Alkalmi szexpartner, szerető. *Csak ~ként kellett neki, hogy túljusson az előző kapcsolatán.* (2007/ 2: 67.)

trendi mn *gyak.* Divatos. *A divatos, ~ ruhák a jó megjelenés alapjai.* (2007/ 1: 29.)

tukmál t. ige *ritk.* Ráerőltet vki vmit vkire. *Te is biztos utálod, ha az eladó rád ~ valami előnytelen ruhát.* (2008/ 12: 103.)

túldimenzionál t. ige *ritk.* Bonyolítja a dolgokat. *Be kellene látnod, hogy néha nem éri meg ~ni a dolgokat!* (2007/ 1: 47.)

túlliheg t. ige *gyak.* Bonyolít, komplikál vmit. *Felesleges a Valentin-napot ~ni!* (2008/ 2: 8.)

Ü, Ű

üresjárat *~ban van:* Egyedülálló. *ritk. Nem zavar, ha átmenetileg pasi nélkül, ~gy.* (2009/ 1: 73.)

V

vásiz t. ige *ritk* Vásárol. *Új ruhát ~.* (2009/ 1: 43.)

végiggürizett mn. *ritk.* Átdolgozott. *A ~ nap után egyetlen pasi sem képes a gyorstüzelésre.* (2009/ 9: 47.)

Z

zombiszindróma fn *ritk.* Depresszió. *A C-vitamin a tavaszi ~n is segíthet.* (2007/ 4: 100.)

III. 3. Szleng a Cosmopolitanban

III. 3. I. Szóalkotási jelenségek

Dolgozatom e fejezetében KIS TAMÁS: *Bakaduma* című munkájára hagyatkozom. Az általam használt kategóriákat onnan kölcsönöztem, valamint a kategorizálás metódusában is igyekeztem követni a már említett munkát. [22]

III. 3. I. 1. Külső szóalkotás

III. 3. I. 1. 1. Idegen szók átvétele

Idegen eredetű szavak a Cosmopolitan általam vizsgált lapszámaiban: *bizniszmen* 'üzletember' < ang. *businessman*; *bizniszvumen* 'üzletasszony' < ang. *businesswoman*; *blog* 'internetes napló' < ang. *blog*; *celeb* 'híresség' < ang. *celebrity* 'híresség'; *design* 'stílus, arculat' < ang. *design* 'i. megtervezni, fn tervrajz'; *emil* 'email, elektronikus levél' < ang. *e-mail*; *ex* 'előző partner' < ang. *ex* 'hajdani'; *fer* 'igazságos' < ang. *fair* 'korrekt, becsületes'; *filing* 'hangulat' < ang. *filling* 'töltelék'; *hepi* 'boldog' < ang. *happy* 'boldog'; *hepiend* 'szerencsés végkifejlett < ang. *happy end* 'boldog vég'; *imidzs* 'arculat' < ang. *image* 'i. ábrázolni, fn összkép, arculat'; *lúzer* 'szerencsétlen' < ang. *loser* ' vesztes'; *offon van* 'kikészült' < ang. *off* 'kikapcsolva'; *shoppingol* 'vásárol' < ang. *shop* 'vásárolni', *go shopping* 'vásárolni menni'; *szingli* 'egyedülálló' < ang. *single* 'egyedüli'; *sztori* 'történet' < ang. *story* 'történet'.

Az idegen szók átvétele meglehetősen gyakori az általam vizsgált évfolyamok anyagaiban. Az ily módon átvett szók elterjedtsége igen nagy. Az így bekerült adatok gyakorisági vizsgálatom alapján a gyakori kategóriába sorolhatók. Ez a szlengre általánosságban jellemző vonás, mert a szleng kedveli az idegen szavakat.

A Cosmopolitan nyelvi anyagában kizárólag angol nyelvből átkerült adatokkal találkozunk. Ennek oka valószínűleg, hogy a magazin először az Egyesült Államokban jelent meg és onnan terjedt el világszerte. Napjainkban nemzetközi mértékben elterjedt a magazin az USA-tól Kínáig szinte minden országban megjelenik havonta. Az angol nyelv globálissá válása kétségtelenül maga után vonta az angol eredetű szavak nagy számú beáramlását. Érdemes még megemlíteni, hogy az angolból átvett szavak szinte kizárólag a globalizáció termékeinek megnevezésire szolgálnak. Úgy, mint az *emil, design, celeb,* stb. Külön említést igényel, hogy az így átvett szavak nagy többsége a sajtónyelvben fonetikusan írva szerepel. Úgy, mint *bizniszmen, bizniszvumen, hepi*, stb.

III. 3. I. 1. 2. Nyelvjárási szavak átvétele

[22] KIS 1992: 360–371., az általam felhasznált kategóriák és a kategorizálás menetét ld. ezen szakaszon belül.

Általam fellelt adatok: *szöttyögés* ’semmittevés’. „Ál nyelvjárási” szóként él a *punnyadás*. A nyelvjárási szók átvételéről elmondható, hogy csak nagyon kicsiny mértékben jellemző a Cosmopolitan nyelvezetére.

III. 3. I. 1. 3. Köznyelvi szók átvétele

Általam köznyelvi átvételnek vélt adatok: *balek* ’szerencsétlen ember’, *balfácán* ’ügyetlen ember’, *balfék* ’ügyetlen ember’, *balhé* ’zűrzavar’, *bunkó* ’neveletlen ember’, *buznyák* ’pénz’, *csaj* ’lány, nő’, *császkál* ’sétál’, *csávó* ’fiú, férfi’, *gönc* ’ruha’, *iszkol* ’menekül’, *kufirc* ’szexuális aktus’, *libidó* ’szexuális vágy’, *nyalizik* ’hízelgéssel előnyt szerez’, *pas*i ’férfi, fiú’, *teper* ’mindent megtesz vmiért’, *topis* ’elhanyagolt’.

A köznyelvi szók átvételéről elmondható, hogy meglehetősen nagymértékben jellemző a Cosmopolitan nyelvezetére. Ezek között vannak olyan szavak, melyek eredetileg nem köznyelvi szók, de meglátásom szerint mára már a köznyelv részeivé váltak.

III. 3. I. 1. 4. Tolvajnyelvi átvételek

A Cosmopolitan nyelvéről elmondható, hogy argóból átvett nyelvi elemek színesítik.

Az általam gyűjtött argó eredetű elemek; *anyáz* ’vkinek az anyját szidja’; *góré* ’főnök’; *kecó* ’lakás’; *kéró* ’lakás’; *lesmárol* ’hirtelen megcsókol’; *palira vesz* ’átver’; *pecó* ’lakás’; *tukmál* ’ráerőltet vki vmit vkire’.

III. 3. I. 2. Jelentésbeli szóalkotás

III. 3. I. 2. 1. Névadás

Ez a meglehetősen ritka szóalkotási mód kicsiny számban ugyan, de megtalálható az általam vizsgált nyelvi anyagban. Hangutánzó és hangulatfestő szavak keletkeztek ezzel a móddal.

Ilyen elemek: *csip-csup* ’jelentéktelen’; *paff (vagyok)* ’kimerült (vagyok)’; *puffog* ’morog, mérgelődik’.

III. 3. I. 2. 2. Névátvitel

III. 3. I. 2. 2. 1. Hasonlósági névátvitel

„Maga a metafora is sok esetben nem más, mint a fogalomnak egy érzelmileg erősebb fogalomkörbe való kapcsolása, hogy annál hatásosabbá tegyük.” (Kis 1992: 363.) Olvasható Kis Tamás *Bakaduma* című katonai szlengszótárában. A hasonlósági névátvitel a szlengre egyik leginkább jellemző szóalkotási mód. A sajtónyelvi szleng sem képez ez alól kivételt. Nagyfokú produktivitásának okát hasonlóan Kis Tamáshoz (uo.) jómagam is a szleng emocionális töltésében látom.

Hasonlósági névátvitellel keletkezett adatok: *alapjárat* ’alaphelyzet’ *~on* ’alapjában véve’; *árleszállított* ’értéktelen, kiöregedett nő’; *begerjed* ’felizgul’; *beindul* ’1. elkezdődik, 2. fellendül pl. üzlet, 3. felizgul’; *bemelegít* ’rendezvény előtt alkoholt fogyaszt’; *bevakolt* ’túl erősen sminkelt’; *csomag* ’herezacskó’; *feldob* ’vmi örömet okoz’; *felkoppint* ’teherbe ejt’; *fellő* ’feltölt vmit

az Internetre'; *felpumpált* 'plasztikai műtét során megnagyobbított'; *felszerelés* 'férfi nemi szerv'; *főműsor* 'szexuális aktus'; *gáz* 'kellemetlen, kínos dolog'; *gyorstüzelés* 'sorozatos orgazmus'; *gyúr* 'vmibe nagy energiát fektet', *huncutkodik* 'szexuálisan érintkezik'; *kavar* 'összezavarja dolgokat'; *kiborít* 'felbosszant'; *kicsenget* 'kifizet'; *kifarol* 'kibújik a felelősség alól'; *kiszúr* '1. észrevesz, 2. kellemetlen helyzetbe hoz'; *kitálal* 'beszámol'; *lecsúszott* 'rossz útra tévedt'.

III. 3. I. 2. 3. Összetett jelentésváltozás

Ebben a csoportban meg kell említeni a *mónikázás* 'orális szex' alakot. Kialakulása a nyelvi leleménynek köszönhető. Bill Clinton volt amerikai elnök és Monika Lewinsky botránya után alakult ki ez a szó.

III. 3. I. 3. Alaki szóalkotás

III. 3. I. 3. 1. Szóösszetétel

III. 3. I. 3. 1. 1. Szerves összetételek

III. 3. I. 3. 1. 1. 1. Alárendelő összetételek

Az egyik leggyakoribb szóalkotási mód az általam gyűjtött anyagban. Ahogyan Kis Tamás írja a katonai szlengről „Csoportnyelvünk összetett szavai az elő- és utótag bázisnyelvi jelentése miatt általában szokatlanok, más nyelvi közegben nemigen jöhettek volna létre. Keletkezésükben szerepet kaphatnak a képzettársítások is, különösen a metaforikus vonások gyakoriak." (Kis 1992: 365) Ezek a gondolatok tökéletesen illenek a Cosmopolitan nyelvi anyagában fellelhető összetétellel keletkezett szavakra is.

Így keletkezett adatok: *akkucsapoló* 'nagyon fárasztó egyén'; *alappasi* 'átlagos férfi'; *alávág* 'közösül'; *angyalcsináló* 'abortuszt végző orvos'; *ágytorna* 'szexuális aktus'; *belezúg* 'beleszeret vkibe'; *energiavámpír* 'nagyon fárasztó egyén'; *gasfanatizál* 'a Gas ruhamárka rabja'; *kockafej* 'eminens diák'; *ökörkör* 'férfi baráti társaság'; *partiszerkó* 'szórakozáshoz illő öltözet'; *pufikabát* 'bélelt télikabát'; *sakálrészeg* 'nagyon részeg'; *szőrhelyzet* 'a fanszőrzet állapota'; *topcsávó* 'tökéletes férfi'; *topmeló* 'tökéletes munka'; *tranzitpasi* 'alkalmi szexpartner'; *túldimenzionál* 'bonyolítja a dolgokat'; *túlliheg* 'bonyolítja a dolgokat'; *végiggürizett* 'átdolgozott'; *zombiszindróma* 'depresszió'.

III. 3. I. 3. 2. Szóképzés

Meg kell különbözetnünk névszó- és igeképzést, valamint külön kívánok írni arról az esetről, mikor az igekötő módosítja a szó jelentését.

Az adatbázisomban található nyelvi anyagon megfigyelhető, hogy a képzett alakok a bázisnyelv képzőivel képződnek.

III. 3. I. 3. 2. 1. Névszóképzés

Az általam fellelt képzéssel létrejött alakok:

-s: *agyas* 'ostoba'; *csókos* 'hízelgő ember'; *nőcisen* 'nőiesen'; *sanszos* 'valószínű'.

-ás/ -és: *alkalmizás* ’alkalmi szex’; *punnyadás* ’semmittevés’; *szövegelés* ’lényegtelen dolog felesleges taglalása’.

-i: *ari* ’aranyos, kedves’; *állati* ’nagyon jó’; *baromi* ’nagyon’; *csivi* ’csivava’; *luxi* ’luxus’; *műbroki* ’vibrátor’; *spéci* ’speciális’; *trendi* ’divatos’, *cuki* ’kedves, aranyos’.

-átor: *buzerátor* ’felesleges tárgy’.

-esz: *cicanacesz* ’cicanadrág’.

-ó: *frizkó* ’frizura’.

-ra: *fullra* ’teljesen’.

-ka/-ke: *huncutka* ’női nemi szerv’; *stresszeske* ’sikerorientált nő’.

-csi: *amcsi* ’amerikai állampolgár’; *komcsi* ’komolyan’; *telcsi* ’telefon’; *törcsi* ’törülköző’.

-ség: *szingliség* ’egyedüllét’.

-kó: *szerkó* ’öltözék’.

III. 3. I. 3. 2. 2. Igeképzés

Igék jóval kisebb számban keletkeztek, mint névszók az általam vizsgált anyagban.

Ebbe a kategóriába nem vettem fel azokat az elemeket, melyek szerintem képzett alakban kerülhettek be a Cosmopolitan nyelvébe. Tehát az *agyal, balhézik, lelkizik* stb. alakokat nem soroltam ebbe a kategóriába.

-z: *barizik* ’barátkozik’; *emilez* ’elektronikus levelet, e-mailt küld’; *fényez* ’értékeit jobb színben tűnteti fel’; *fikáz* ’kritizál’; *szercsiz* ’szeret’; *vásiz* ’vásárol’.

-g: *puffog* ’mérgelődik’.

Ahogyan a fentiekben írtam külön kívánok írni arról az esetről, mikor az igekötő módosítja a jelentést.

Ez figyelhető meg a következő alakokban: *becsekkol* ’beköltözik’- *csekkol* ’1. ellenőriz, 2. megfigyel’; *befigyel* ’csodálkozik’, *bemelegít* ’rendezvény előtt alkoholt fogyaszt’- *melegít* ’alkoholt fogyaszt’; *odacuccol* ’odaköltözik vhová’- *összecuccol* ’összeköltözik vki vkivel’; *összekattan* ’egymásra talál két ember’- *rákattan* ’rabjává válik vki vminek’; *nyomul* ’1. törtet, 2. hódít’- *rányomul* ’zaklat vkit’.

III. 3. I. 4. A szóalkotás ritkább módjai

III. 3. I. 4. 1. Szócsonkítás

Rendkívül ritkának mondható a Cosmopolitan nyelvi anyagára nézve, mindössze két adat sorolható ide: *barinő* ’barátnő’; *barizik* ’barátkozik’.

III. 3. I. 4. 2. Elvonás

Egyértelműen ez nevezhető az általam vizsgált nyelvi anyag legritkább szóalkotási módjának. Csak a *mini* 'miniszoknya' adat sorolható ide.

III. 3. I. 5. A fogalom, vagy cselekvés megnevezése szószerkezettel

Hasonlóan a képzéshez, összetételhez és a névátvitelhez, ez a mód is nagyon produktív. A nyelvi lelemény gyöngyszemei születnek ilyen módon.

Ilyen adatok: *bevágja a szunyát* 'elalszik'; *drága léc* 'férfi nemi szerv'; *elosztja magát kettővel* 'lehiggad'; *falnak megy* 'kikészül'; *orálisan fixál* 'orálisan kielégít'; *nincs jegye* 'egyedülálló'; *könnyít magán* 'önkielégít'; *lelki stand by* 'depresszió'; *offon van* 'elfáradt'; *A verem aljáról pislog*. 'szégyelli magát'; *nem jön a tranzit* 'egyedülálló'; *üresjáratban van* 'egyedülálló'.

III. 3. I. 6. Összegzés

Összefoglalásként elmondható, hogy az általam vizsgált nyelvi anyagban öt nagy szóalkotási kategória érhető tetten. Ezek pedig:

- Külső szóalkotás
- Jelentésbeli szóalkotás
- Alaki szóalkotás
- A szóalkotás ritkább módjai
- A fogalom, vagy cselekvés megnevezése szószerkezettel

Meglátásom szerint egy szóalkotástani szempontból sokszínű és szemléletes anyag jött létre gyűjtésem során.

III. 3. 2. Tematikus rendszerezés

Kis Tamás a következőt írja; „A szleng változatai közül leginkább feltárt ifjúsági és diáknyelv szókincsének bemutatásakor gyakran találkozunk a szavak témakörök szerinti csoportosításával. Ez amellett, hogy a nyelvi anyag logikus elrendezésének a legegyszerűbb módja, megmutatja azt is, hogy a csoportnyelvet beszélői milyen helyzetben használják, érvényessége meddig terjed." (Kis 1992: 371.) Meglátásom szerint Kis ezzel a kijelentésével a szleng használatának egyik legfontosabb körülményére mutat rá, a tematikus használati körre. Ennek tisztázását alapvető fontosságúnak tartom egy nyelvi anyag szleng szempontú vizsgálatánál. Éppen ezért dolgozatomból sem maradhat ki ez a fontos elemzési szempont. A következő alfejezetben tehát tematikus használat alapján kívánom rendszerezni az általam fellelt nyelvi anyagot. A szleng tematizált elkülönítése véleményem szerint azért kihagyhatatlan fontosságú, mert ebből következtethetünk a használói kör korosztályára, érdeklődésére, valamint arra tényezőre, mely a köztük lévő kapcsolatot leginkább fenntartja. Hiszen elemi jellegű a szleng összetartó ereje egy közönségen belül. Sajtó-

nyelvi szleng révén olvasói táborról beszélhetünk, akik között nyilvánvalóan hasonló csomópontokat fedezhetünk fel, mint egy beszélő közösség esetében. A félreértés elkerülése végett, nem kívánom ez alapján megalkotni a tipikus Cosmopolitan olvasót és azt, aki leginkább azonosul, az általam fellelt alakok által közvetített identitással. Pusztán tematizálni kívánom az összegyűjtött anyagot, mely egyfajta tipizálásként a könnyebb megértést és pontosabb feldolgozást szolgálhatja.

A tematizálás során alkalmazott kategóriák létrehozásánál igyekeztem úgy eljárni, hogy tipizálásom következetes és pontos legyen.

III. 3. 2. 1. Emberi tulajdonságokat kifejező szavak

Általam idesorolt adatok: *agyas* 'ostoba'; *akkucsapoló* 'nagyon fárasztó egyén'; *alappasi* 'átlagos férfi'; *amcsi* 'amerikai állampolgár'; *árleszállított* 'értéktelen, kiöregedett nő'; *balek* 'szerencsétlen ember'; *balfácán* 'ügyetlen ember'; *balfék* 'ügyetlen ember'; *bevakolt* 'túl erősen sminkelt'; *bunkó* 'neveletlen ember'; *dögös* 'vonzó, csinos'; *energiavámpír* 'nagyon fárasztó egyén'; *ex* 'előző partner'; *felpumpált* 'plasztikai műtét során megnagyobbított'; *hepi* 'boldog'; *kockafej* 'eminens diák'; *lecsúszott* 'rossz útra tévedt'; *lerozzant* 'elhanyagolt, igénytelen, szakadt; *liba* 'közönséges, buta nő'; *lúzer* 'szerencsétlen ember'; *stresszeske* 'sikerorientált nő'; *szingli* 'egyedülálló'; *sakálrészeg* 'nagyon részeg'; *topcsávó* 'tökéletes férfi'; *topis* 'elhanyagolt'; *csókos* 'hízelgő ember'.

Ezek az emberi tulajdonságokat jelölő szavak többfélék, mely jól kiderül a fenti felsorolásból. Jelölhetnek fizikai, külső tulajdonságokat, és belső, jellembeli tulajdonságokat is. A szlengre jellemző metaforikus szemlélet kiváló példái ezek a formák.

III. 3. 2. 2. Nem emberekre vonatkozó minősítő szavak, kifejezések, szavak

Idetartozó alakok: *ari* 'aranyos, kedves'; *állati* 'nagyon jó'; *baromi* 'nagyon'; *bumfordi* 'ormótlan'; *ciki* 'kínos, kellemetlen'; *csip-csup* 'jelentéktelen'; *fer* 'igazságos'; *fullra* 'teljesen, totálisan'; *gáz* 'kellemetlen, kínos'; *kamu* 'álhír, füllentés'; *komcsi* 'komoly'; *lepukkant* 'elhanyagolt, igénytelen'; *limitált* 'korlátozott számú'; *luxi* 'luxus'; *rázós* 'bonyolult'; *sanszos* 'valószínű'; *spéci* 'speciális'; *trendi* 'divatos'; *végiggürizett* 'átdolgozott'.

III. 3. 2. 3. Tárgyak, eszközök nevei

Idesoroltam: *bunkofon* 'mobiltelefon'; *cicanacesz* 'cicanadrág'; *gönc* 'ruha'; *mini* 'miniszoknya'; *moci* 'vibrátor'; *műbroki* 'vibrátor'; *pufikabát* 'bélelt télikabát'; *telcsi* 'telefon'; *törcsi* 'törülköző'.

III. 3. 2. 4. Szexualitással kapcsolatos szavak, kifejezések

A következő adatokat helyeztem ide: *ágytorna* 'szexuális aktus'; *alávág* 'közösül'; *alkalmizás* 'alkalmi szexpartnerrel létesített kapcsolat'; *begerjed* 'felizgul'; *csomag* 'herezacskó'; *drága léc* 'férfi nemi szerv'; *felszerelés* 'férfi nemi szerv'; *főműsor* 'szexuális aktus'; *gyorstüzelés* 'sorozatos orgazmus'; *huncutkodik* 'szexuálisan érintkezik'; *könnyít magán* 'önkielégít'; *kufirc* 'szexuális aktus'; *megcsinál* 'közösül'; *moci* 'vibrátor'; *műbroki* 'vibrátor'; *sebváltó* 'férfi nemi szerv'; *szerszám* 'férfi nemi szerv'; *tranzitpasi* 'alkalmi szexpartner'.

III. 3. 2. 5. Technikai vívmányokhoz, kommunikációs technikákhoz, modern életmódhoz kapcsolódó szavak, kifejezések

A következő adatokat sorolom ide: *bizniszmen* 'üzletember'; *bizniszvumen* 'üzletasszony'; *blog* 'internetes napló'; *celeb* 'híresség, sztár'; *cipődesigner* 'cipőtervező'; *design* 'stílus, arculat'; *emil* 'e-mail elektronikus levél'; *filing* 'hangulat'; *imidzs* 'arculat'; *shoppingol* 'vásárol'; *szingli* 'egyedülálló'; *szétfészbukozza az agyát* 'a Facebook nevű közösségi oldalt naponta többször használja'; *széttweetereli magát* 'a Tweeter nevű közösségi oldalt naponta többször is megnézi'; *trendi* 'divatos'.

III. 3. 2. 6. Összegzés

Összegzésként elmondható, hogy a Cosmopolitan általam vizsgált három évfolyama szlengelemeket tartalmaz. Ezek az elemek beilleszthetők szóalkotástani és tematikus kategóriákba. Felfedezhető bennük a nyelvi humor és a metaforikus szemlélet.

Utószó

Záródolgozatomban megpróbáltam körüljárni a szlenggel kapcsolatos kérdéseket, melyek főként meghatározásával kapcsolatos kérdéseket érintenek, valamint foglalkoztam használói körével, és fajtáival. Ezután a sajtónyelvben található szleng elemekkel foglalkoztam. Majd kutatásom fő munkájának eredményeként közlöm a Cosmopolitan szlengjének szótár formátumú adatbázisát. Ezt követően elemeztem a fellelt nyelvi anyagot szóalkotástani és tematikai kategóriákba sorolva. Vizsgálatom célja az volt, hogy bemutassam egy sajtótermékbe hogyan ágyazódnak be a szlengkifejezések, és milyen nyelvi elemeket hoz létre a szleng a sajtóban. Munkám során törekedtem a világosságra és érthetőségre, próbáltam semlegesen hozzá állni az összegyűjtött nyelvi anyaghoz.

Az így elkészült dolgozat azt a célt szolgálja, hogy a jelenleg még nagyon kevés érdemleges sajtónyelvi szlengről szóló munkák mellett az ezzel a témával foglalkozó számára kiindulópontot biztosítson. S talán egy valamikor elkészülő sajtónyelvi szlengszótár kis darabja legyen.

Dolgozatommal arra kívánok rámutatni, mely szerint a szleng „»nem valami fakultatív dolog a nyelvben, nem daganat, amely a nyelvi szervezet egészsége és szépsége érdekében eltávolítandó onnan, hanem — mint JELISZTRATOV írja — éppen ellenkezőleg, a nemzeti nyelv (s tegyük hozzá: az emberi nyelv) sajátos struktúraalkotó tényezője«. Egyféle nyelveszszencia, amelynek segítségével a nyelvet használó emberek nyelvi viselkedéséről, a nyelv evolúciós értelemben vett eredeti tulajdonságairól tudhatunk meg máshonnan fel nem lelhető információkat.”[23]

[23] Idézem KIS TAMÁS szavait, aki JELISZTRATOV gondolatát idézi. (KIS 2004. 15.)

Bibliográfia

BALÁZS GÉZA (1987): A kapcsolat felvétel nyelvi formái. *Magyar Nyelvőr* 111: 402–12.

BALÁZS GÉZA (2000): *Lehetséges nyelvi szabványok*. Budapest.

BÁRCZI GÉZA (1932): A „pesti nyelv". *A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai* 29. sz. Budapest

BÓDI ZOLTÁN (1993): A szleng a sajtónyelvben. In: KOZOCSA SÁNDOR GÉZA szerk.: *Emlékkönyv Fábián Pál hetvenedik születésnapjára.* Budapest 58–62.

ERDŐS GÁBOR (1988): Újabb jelentésváltozások az ifjúsági nyelvben. *Magyar Nyelvőr* 112: 143–148.

FÁBIÁN PÁL: Sportsajtónk nyelvéről. *Nyelvtudományi Értekezések 40. sz.* 78–84.

FAZAKAS ISTVÁN (1991): *Jasszok, zsarók, cafkavágók*. Budapest

GYŐRI GYÖRGY (1988): Magyar és angol szójátékok a hazai ifjúsági sajtóban. *Magyar Nyelvőr* 112: 21–34.

JELISZTRATOV, VLAGYIMIR (1988): *Szleng és kultúra.* (Szlengkutatás 2. sz.) Debrecen Szerk.: KIS TAMÁS

KISS ÁGNES (1991): Szleng és választékosság a Magyar Narancsban. *Édes Anyanyelvünk*, 13/1: 7.

KIS TAMÁS (1988): Néhány szó a szóalkotásról. *Igaz Szó,* 33/10: 32.

KIS TAMÁS (1992): *Bakaduma (A mai magyar katonai szleng szótára)*. Budapest

KIS TAMÁS (1994) : A szleng szótárazhatóságának néhány kérdése (Előadás A magyar nyelvészek VI. nemzetközi kongresszusán Egerben 1994. augusztus 24-én).

KIS TAMÁS (1995): A magyar szlengszótárak. *Magyar Nyelvjárások*, 32: 79–94.

KIS TAMÁS (1997): Szempontok és adalékok a magyar szleng kutatásához. In: Kis Tamás (szerk.): *A szlengkutatás útjai és lehetőségei.* Szlengkutatás 1. sz. Debrecen 1997. 237–296.

KIS TAMÁS (1999): Szubjektív vázlatpontok a szlengkutatás miértjéről. *Magyar Nyelvjárások* 37: 293–8.

KIS TAMÁS (2004): A szleng fogalmáról. *A Hét* 2/51–52 (új folyam, 2004. december 16.): 14–15.

KIS TAMÁS (2008): A szlengszótárkészítés műhelytitkaiból. (Megjegyzések legújabb szlengszótárunk margójára). *Magyar Nyelvjárások* 46: 69–100.

KOLTÓI ÁDÁM (1999): Sújtó sajtó. (A tömegtájékoztató eszközök hatása napjaink nyelvhasználatára). In: V. RAISZ RÓZSA és H. VARGA GYULA szerk.: *Nyelvi és kommunikációs kultúra az iskolában. (XIII. Anyanyelv-oktatási Na-*

pok. Eger, 1998. július 7-10.) Budapest (*A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai*. 212. sz.). 550–9.

KÖVECSES ZOLTÁN (1997): Az amerikai szleng. In: KIS TAMÁS szerk.: *A szlengkutatás útjai és lehetőségei*. Debrecen, 7–39.

NAGY FERENC (1968): A nyelvi humor főbb típusai. *Magyar Nyelvőr*, 92: 1–22.

PÉTER MIHÁLY (1980): Szleng és költői nyelvhasználat. *Magyar Nyelvőr*, 104: 273–81.

PÉTER MIHÁLY (1999): Húsz év múlva. In: FENYVESI ANNA–KIS TAMÁS–VÁRNAI JUDIT SZILVIA szerk.: *Mi a szleng?* (Tanulmányok a szlengről és fogalmáról.) Debrecen. 25–41.

SEBESTYÉN ÁRPÁD (1993): *Értsünk szót!*, Debrecen.

STENSTRÖM, ANNA-BRITA (1999): A szlengtől a szlengbeszédig. In: FENYVESI ANNA–KIS TAMÁS–VÁRNAI JUDIT SZILVIA szerk.: *Mi a szleng?* (Tanulmányok a szlengről és fogalmáról.) Debrecen. 89–109.

SZILÁGYI N. SÁNDOR(1999): A csoportjellegű szövegek In: FENYVESI ANNA–KIS TAMÁS–VÁRNAI JUDIT SZILVIA szerk.: *Mi a szleng?* (Tanulmányok a szlengről és fogalmáról.) Debrecen. 9–13.

TÖNU TENDER, Az észt szleng és kutatása.. In: KIS TAMÁS szerk.: *A szlengkutatás útjai és lehetőségei.* Debrecen, 1997. 91–119.

VARSÁNYI GYÖRGY (1988): Argó nyelvi elemek szépirodalmi és publicisztikai szövegekben. *Magyar Nyelvőr,* 112: 136–42.